

Rapport fra USAs bakgård

Fredsavtalene i Guatemala for syv år tilbake var unike i sin brede tilnærming til konfliktløsning. Ved siden av å skape våpenhvile underskrev de stridende parter også på at de ønsket demokrati og sosial og økonomisk utvikling. Men hva skjedde så?

Side 16-18

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Kritikk mot utviklingsindeks

Side 20

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 5 · 2003

Demokrati-
seminar
endte
i arrest

Side 8

Tamil-
tigrene
setter
klørne ut

Side 18-19

Kongos
uskyldige
ofre

Side 12-13

Nei til
teknokrat-
er i IMF's
styre

Side 9

Trust fund
får god
attest

Side 10

Årets
kvinne
i Kenya

Side 24

Tonje Wikstrøm (27) har søkt dusinvis av jobber.

FOTO: GØRIL TRONDSÉN

Beinhard kamp om bistands- jobber

Akademikere i kø for å søke sekretærstillinger

■ Interessen for globale studier og tverrkulturell kommunikasjon skyter i været på universiteter og høyskoler over hele landet. I takt med den økende interessen dukker det stadig opp nye studietilbud. Men antallet studier og studieplasser står i grell kontrast til muligheten for å få jobber.

■ I NORAD fikk man nylig inn rundt 150 søknader til et fem måneders vikariat som saksbehandler på Asia-avdelingen og 190 søknader til en ren sekretærstilling. – Jeg vil anslå at rundt halvparten av søkerne til sekretærstillingen var overkvalifiserte, sier førstekonsulent Kjell Arne Klingen ved personalseksjonen i NORAD.

■ Tonje Wikstrøm er en av mange velutdannede og internasjonalt orienterte unge som er offer for bistandsbransjens «Catch 22». – For å få jobb innen bistand må man ha relevant praksis. Men hvordan skaffer man seg det hvis man ikke får jobb? spør den Afrikainteresserte 27-åringen som har søkt dusinvis med jobber.

Føler seg lurt etter Fredskorps-opphold

■ Fredskorps-utvekslingen som skulle gi 13 unge deltakere muligheten til å utveksle mediekunnskaper og bygge opp en internasjonal tv-kanal i Asia

og Afrika, ble en flopp. Flere av de høyt skolerte deltakerne fikk ikke en eneste relevant oppgave, og måtte til slutt finne seg jobber andre steder.

■ I sentrum for kritikken står den omdiskuterte organisasjonen Worldview International Foundation.

Side 6

Side 4

Redegjørelsen som forsvant

AV ARNFINN NYGAARD,
ROGG-KORDINATOR

DEBATT

UTVIKLINGSMINISTER Hilde Frøfjord Johnson troner på den norske utviklingspolitiske arena – i noen grad matchet av sin ministerkollega Børge Brende. Man kan være enig eller uenig i deres politiske vurderinger, men deres kunnskaper, engasjement og vilje har det vært liten grunn til å tvile på. Blant våre øvrige politikere er det imidlertid skuffende sjelden vi ser tilsvarende engasjement og vilje. Er det manglende interesse som er skyld i at Stortingets presidentskap i år har avvirket ordningen med årlige utviklingspolitiske redegjørelser?

ORDNINGEN ble innført i forbindelse med Stortingets behandling av den såkalte «bistandsmeldingen» (St meld nr 19, 1995-96) der et flertall (alle unntatt Fremskrittspartiet) anså at den årlige tilbakemeldingen til Stortinget gjennom budsjettproposisjonen var «viktig, men utilstrekkelig for å diskutere utviklingen av bistanden sett i forhold til overordna mål og prinsipper». De årlige utviklingspolitiske redegjørelsene (opprinnelig «bistandspolitiske») har siden vært en viktig anledning for Stortinget til å drøfte regjeringens utviklingspolitikk i et helhetsperspektiv, med fokus på utviklingslandenes interesser.

MEN NÅ er det slutt. I mars fikk statsminister Bondevik brev om at Stortingets presidentskap og grup-

peledere ønsker å redusere antall generelle redegjørelser. Dersom regjeringen ønsker å varsle om en ny politikk, så bør det i stedet gjøres i form av stortingsmeldinger eller proposisjoner, mener Stortinget.

Stortinget fant likevel ikke grunn til å avvike tradisjonen med årlige utenrikspolitiske redegjørelser, der fokus har ligget på å ivareta Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser. I Stortingets utenrikskomité vil kampen mot global fattigdom og urettferdighet dermed lett kunne forsvinne i skyggen av tunge saker av betydelig større egeninteresse for Norge, som vårt forhold til USA og NATO og EUs framtid i en verden som etter Irak-krigen forandres raskere og mer dramatisk enn på svært lenge.

SELV OM Stortingets argumentasjon kan synes fornuftig nok er det all grunn til å frykte at utviklingen av årlige utviklingspolitiske redegjørelser vil kunne svekke Stortingets engasjement for utviklingspolitikken ytterligere. For å unngå en slik utvikling bør regjeringen ta Stortinget på ordet. I stedet for en årlig utviklingspolitisk redegjørelse, bør regjeringen legge fram en årlig stortingsmelding med revidert handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i Sør mot 2015.

EN SLIK handlingsplan ble første gang lagt fram av regjeringen Stol-

debatt

Utviklingen av årlige utviklingspolitiske redegjørelser vil kunne svekke Stortingets engasjement for utviklingspolitikken ytterligere.

Arnfinn Nygaard er koordinator for ulike frivillige organisasjoner som mottar informasjonsstøtte fra NORAD.

tenberg i september 2001. En revidert plan ble lagt fram av Frøfjord Johnson i mars i fjor - knyttet tett opp til FNs tusenårsmål. I handlingsplanens forord skrev utviklingsministeren bl.a. at «Den skal være en 'levende' plan, som vi med jevne mellomrom vil justere underveis, fram mot 2015. Vi ønsker derfor kommentarer, innspill, kritikk, dialog – alt er velkomment slik at planen kan bli et best mulig verktøy for oss alle.»

EN ÅRLIG stortingsmelding med en revidert handlingsplan vil kunne bli et godt redskap for å sikre en «levende plan» der:

1) regjeringen aktivt jobber med å videreutvikle og oppdatere norsk utviklingspolitikk,

2) Stortinget hvert år får anledning til å drøfte fornyelse og videreføring av utviklingspolitikken, og der

3) sivilsamfunnet får mulighet til å fremme forslag og innspill (både til regjering og Storting) inn i en prosess der disse reelt vil måtte bli vurdert av våre politiske myndigheter – og således oppfylle intensjonen om en «levende plan».

DERSOM en slik stortingsmelding legges fram og behandles i vårsesjonen vil den dessuten gi Stortinget anledning til å legge politiske føringer for budsjettproposisjon til høsten, som i økende grad bygges opp om handlingsplanen og tusenårsmålene.

Latin-Amerika: MIL og MUL er tull

AV NILS RØHNE, NORSK FOLKEHJELP

NORSKE bistandsmyndigheter har knyttet sine strategier til FNs tusenårsmål om å halvere ekstrem fattigdom innen år 2015. For Mellom-Amerika er målet også å styrke en demokratisk utvikling og sikre menneskerettighetene. Både offentlig sektor og sivile samfunnsorganisasjoner er partnere i samarbeidslandene. Dette er gode rammer for bilateral og multilateral bistand. Men myndighetene støter på problemer i den grad de operative retningslinjene også skal gjelde samarbeidet med norske organisasjoner.

FATTIGDOMSBEKJEMPELSE i Latin-Amerika må legge minst like mye vekt på omfordeling som på økonomisk vekst. En fortsettelse av dagens utvikling vil ikke gi halvering av ekstrem fattigdom i 2015. Nyliberal økonomisk politikk har svekket staten i forhold til forpliktelser overfor befolkningen og skapt større sosial ulikhet. 90-årenes økonomisk vekst ga ikke utjevning men økt konsentrasjon av inntektene. De 10 prosent rikeste mottar 20 ganger inntektene til de 40 prosent fattigste. Befolkningsandelen av fattige økte fra 41 til 50 prosent. Hvis inntektsfordelingen hadde vært som i Sørøst-Asia eller i Afrika, ville andelen fattige i Latin-Amerika vært redusert til henholdsvis ca 10 prosent og 50 prosent av dagens nivå. Den økonomiske og politiske eliten viser ikke vilje til sosial endring i Latin-Amerika. FN-studier slår også fast at omfordeling av inntekter må til. Tusenårsmålene kan nås i Latin-Amerika om inntektsforskjellene reduseres med 4 prosent og en relativt realistisk årlig økonomisk vekst på 3 prosent.

Studiene viser også at effekten av omfordeling vil være størst blant de fattigste gruppene og i de land som har høyest middelinntekt i Latin-Amerika.

GJENNOMSNITTSINNTTEKT er altså ikke noe relevant mål i Latin-Amerika. For de mange i fryseren er det en fattig trøst at de få i varmen bidrar til en høyere gjennomsnittstemperatur. Omlegging av økonomisk politikk og omfordeling av inntekter er avgjørende for både «middelinntekt-land» (MIL) og de «minst-utviklede-land» (MUL). Inndelingen egner seg derfor ikke som kriterium for valg av samarbeidsland i Latin-Amerika. Det gjør derimot identifisering av demokratiske krefter som vil omfordeling. Eksempelvis finner en i El Salvador og Ecuador (begge har blitt kategorisert som MIL) sosiale og politiske bevegelser som bidrar i riktig retning. Den indianske bevegelsen i Ecuador er en avgjørende aktør i utviklingen av sosial rettferdighet og mer demokrati. Sosiale organisasjoner og venstreopposisjonen (med FMLN) i El Salvador har også oppnådd styrke og kan derfor påvirke den videre utviklingen. Norsk Folkehjelp har lang erfaring i samarbeid med disse bevegelsene og vil fortsatt prioritere dem framover.

DET BESTE i norsk bistandstradisjon er det samarbeidet mellom den norske stat og organisasjonene som bygges på uavhengighet. Her anses ikke organisasjonene som utøvere av statens strategi, men tvert imot er

For de mange i fryseren er det en fattig trøst at de få i varmen bidrar til en høyere gjennomsnittstemperatur.

Nils Røhne er utenlandssjef i Norsk Folkehjelp.

det staten som gir støtte på grunnlag av organisasjonenes strategier. Regjeringens handlingsplan har elementer som er i tråd med disse prinsippene. Ikke minst gjelder dette analysen og synet på det sivile samfunns autonomi og rolle som «vaktbikkje», både i Nord og i Sør. Men slike kriterier reflekteres ikke alltid i retningslinjene eller bruken av disse i samarbeidet med organisasjonene. Eksempelvis bør samarbeidet mellom den norske stat og organisasjoner basere seg på organisasjonens prioriteringer og på inndelingen mellom MIL og MUL. I Norsk Folkehjelp bygger vi på: 1) Sammenhengen mellom fattigdom og sosial ulikhet, slik også FN har synliggjort det. 2) Styrke og potensialer i det sivile samfunn, fordi sterke organisasjoner lettere vil kunne presse samfunnselitene til endringer.

NORSK FOLKEHJELP har i flere tiår arbeidet for å styrke sosiale organisasjoner som er et redskap for undertrykte grupper i land med store sosiale forskjeller. Her mangler de økonomiske og politiske maktelitene vilje til en demokratisk utvikling. Norsk Folkehjelps satsing har vært mulig gjennom et samarbeid med norske myndigheter bygget på våre egne strategier – til gjensidig nytte for begge parter. I mange tilfeller har organisasjonene vist vei for myndighetene. Det kan vi fortsatt komme til å gjøre.

rettelse

I forrige nummer av Bistandsaktuelt trykket vi feil bilde av Redd Barnas Bjørn Lindgren. Bildet var av Arvid Solheim i Utviklingsfondet.

**bistands
aktuelt**
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 5/03 – 6. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarelig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv Røhnebak Bjergene
liv.bjergene@norad.no
Silje Berggrav
silbergg@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Camilla Solheim
camsol@hotmail.com
Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 41

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5417

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Fredag 6. juni 2003

Opplag – denne utgave:
12 500 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Vi kan ikke forvente bedre fra en nasjon av laksespisende bedre-vitere.»

Mangala Samaraweera, rådgiver for Sri Lankas president, etter at Kjell Magne Bondevik sa at Sri Lankas regjering burde være mer fleksibel i fredsforhandlingene.

Brot på menneskerettane

LEIAR

I alle Noregs hovudsamarbeidsland har styresmaktene ansvaret for alvorlege overgrep, syner årsrapporten frå Amnesty International. Og i fleire av landa kjempar styresmaktene mot opprørsgrupper som er minst like ille. Drap, valdtekt og tortur blir brukt i kampen om naturressursar og politisk innverknad.

Mange vil kunne seia at Noreg ikkje burde samarbeide med land som bryt menneskerettane. Det ville blitt ei dramatisk avgjerd. Lista over land med rapporterte MR-brot er lang. Til saman 151 land, inkludert våre naste handelspartnarar i Europa, Amerika og Asia. Hovudsamarbeidslanda våre er ikkje blant dei verste på Amnestys liste. Likevel er enkelte av brota rapporterte som svært grove – og verst ut blant samarbeidslanda kjem Nepal. Me får håpe at våpenkvila som blei skriven under i fjor gjer at landet kjem betre ut når neste rapport skal skrivast.

Menneskerettar og godt styresett er viktige satsingsområde i norsk utviklingssamarbeid. I fjor blei det brukt om lag 1,5 milliardar kroner, eller nær ein tredel av all bistand NORAD forvaltar, på tiltak innanfor menneskerettar og godt styresett.

Etter 11. september 2001 og krigen mot terror, har krigane i Afrika pågått nerast uforstyrta av internasjonalt søkjelys. I dette nummeret av Bistandsaktuelt fokuserer me på mellom anna krigen i DR Kongo, eitt av dei verkeleg store verstinglanda på Amnestys liste. Trass i den halvt år gamle våpenkvila, blir det rapportert om grove overgrep mot sivile. I løpet av dei siste seks åra har ufattelege tre millionar menneske blitt drept.

I slutten av mai vedtok FN å sende ein internasjonal tryggingstyrke til grenseområda mot Uganda, etter at Uganda har trekt sine styrkar tilbake. Enkelte har kritisert Noreg for ikkje å delta i denne styrken eller i dei fredsbevarande FN-styrkane som skal etterfylgje den. At eit lite land som vårt ikkje kan engasjere seg i alle konflikter i verda, er lett å forstå. Til det er konflikttane for mange. Men like lett er det å forstå frustrasjonen mange føler over at merkemda og det internasjonale engasjementet er så ufatteleg skeivt fordelt.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

Baroness Valerie Amos har tatt over som utviklingsminister etter Clare Short som var en sterk motstander av Storbritannias krigføring i Irak.

FOTO: SCANPIX/AP/MAX NASH

Hun er Blairs nye trumfkort

rett på sak

HVEM:

Baroness Amos (49).

HVA:

Ny britisk utviklingsminister.

HVORFOR:

Overtar etter krigsmotstanderen Clare Short.

• GUNNAR KOPPERUD

I sin første programerklæring slo baronessen fast at hun vil ha en handlingsplan for Afrika.

Short skrev britisk bistandshistorie i de seks årene hun satt som medlem av Tony Blairs regjering. I tett samarbeid med finansminister Gordon Brown – og hun hadde ikke klart det uten – fikk hun år for år økt bevilgningene til bistand, hun fikk endret holdningene til bistandsfinansiering, hun fikk innført begrepet gjeldslette og hun presset på for reformer i verdenshandelen. Men i forrige måned trakk hun seg fra Blair-regjeringen i protest. Den offisielle forklaringen var at FN var tiltenkt en altfor liten rolle i gjenoppbyggingen av Irak.

Shorts etterfølger, baroness Amos, ble hilst velkommen av en avventende britisk presse og opinion, som var vant til å omtale henne som «det fargede kvinneansiktet i raden av hvite menn» i Overhuset. Blant annet ble det pekt på at det var baronessen som før krigen mot Irak reiste rundt til Kamerun, Angola og Guinea og forsøkte å vinne dem over på amerikansk-britisk side i Sikkerhetsrådet. Baroness Amos lå før den franske utenriksministeren i sporet.

Irak øverst. I sin tiltredelseserklæring understreket baroness Amos at Irak topper listen over bistandsutfordringer, og deler av britisk presse skrev «bestillingsverk» – Tony Blair hadde fått det han hadde bedt om. Men den nye utviklingsministeren sa også at hun gikk inn for en «meget klar rolle for FN» i Irak, med blant annet en sentral FN-koordinator både i det humanitære og det politiske arbeidet i landet.

Mindre oppmerksomhet fikk det at baroness Amos i tiltredelseserklæringen sa at hun ville ha en handlingsplan for Afrika, med særlig vekt på å løse konflikttene i Kongo, Sudan og Angola. Hun understreket også at

internasjonale handelsvilkår er helt avgjørende for utvikling.

Britisk presse skrev ved utnevnelsen av baroness Amos at valget av en farget kvinne som utviklingsminister var et sterkt signal å sende afrikanske statsledere, og spekulerte i at det kunne slå sprekker i forsvarsverkene til land som Zimbabwe, der Storbritannia sees som et post-kolonialistisk land.

Nedgradering. Samtidig ble det påpekt at utnevnelsen var en «voldsom nedgradering» av utviklingsministerstillingen, siden baroness Amos ikke er folkevalgt politiker. Hun stilte til valg, men tapte. Leserinnlegg i britiske aviser har etter utnevnelsen hamret på dette; innsenderne krever at landet skal styres av folkevalgte.

Baroness Amos har vært statssekretær siden 2001, og var innpisker for Labour-regjeringen i 1998-2001. Hun ble født i Guyana i 1954, døpt Valerie Ann Amos, og fikk sin utdanning i Storbritannia. Hun har hovedfag i kultursosiologi fra Universitetet i Birmingham, og arbeidet 20 år som administrator i forskjellige bydeler i London. Hun ble adlet for livstid i 1997 og fikk plass i Overhuset.

Valerie Amos ble adlet for livstid i 1997 og fikk plass i Overhuset.

Den nye utviklingsministeren er den første fargede kvinne som får plass i den britiske regjeringen. Første fargede statsråd var Paul Boateng, som ble handelsminister i 2002.

Privat oppgir baronessen badminton, bøker og reiser som sine fritidssysler. Blant reisemålene i de kommende årene blir forhåpentligvis også den såkalte Utstein-gruppens møter. Utstein-gruppen, som ble etablert av fire kvinnelige utviklingsministre som et uformelt dialogforum dem imellom, har spilt en aktiv og nyskapende rolle i internasjonal utviklingspolitikk de siste årene. Av den grunn mottok de fire grunnleggerne nylig prisen «Commitment to Development Award» for 2003 i Washington. De fire var: tidligere utviklingsminister i Nederland, Eveline Herfkens, utviklingsminister i Storbritannia, Clare Short, minister for økonomisk samarbeid og utvikling i Tyskland, Heidemarie Wiecek-Zeul, samt Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. Det gjenstår å se om det den svarte kvinnen fra det britiske Overhuset vil videreføre sin forgjengers kraftige stemme i internasjonale fora.

Knalltøft jobbmarked

Nyutdannede bistandsinteresserte sliter med å få et bein innenfor

Universiteter og høyskoler er fulle av ungdom med interesse for bistand og utvikling, men drømmen om Afrika forblir likevel en fjern drøm for de fleste. Jobbmarkedet er knalltøft og spesielt nyutdannede sliter med å få et bein innenfor.

”

Nylig fikk vi inn 190 søknader til en ren sekretærstilling. Jeg vil anslå at rundt halvparten av søkerne var overkvalifiserte.

Kjell Arne Klingen, personalseksjonen i NORAD.

store problemer med å velge ut hvem som skal komme til intervju, sier førstekonsulent Kjell Arne Klingen ved personalseksjonen i NORAD.

Overkvalifiserte. Personalseksjonen merker samtidig at stadig flere overkvalifiserte søker jobb i NORAD.

- Det er for mange som bare vil ha et bein innenfor, og derfor søker stillinger som de åpenbart er overkvalifiserte til. Nylig fikk vi inn 190 søknader til en ren sekretærstilling. Jeg vil anslå at rundt halvparten av søkerne var overkvalifiserte, sier Klingen.

Et annet ferskt eksempel er et fem måneders vikariat som saksbehandler på Asia-avdelingen.

- Vi fikk inn rundt 150 søknader. Flere av disse var jo allerede i annen jobb, og ville måttet si opp denne før de kunne begynne i det kortvarige vikariatet. Det sier litt om pågangen vi har, sier Klingen.

Ifølge Klingen vil NORAD heller ha motiverte ansatte enn overkvalifiserte.

- Mange av søkerne legger ikke skjul på hva som er målsettingen, og skriver i søknaden at de ser for seg en karriere hos oss. Jeg har også blitt oppringt av folk med doktorgrad som er villig til å ta hvilken som helst jobb, bare de kommer inn i etaten. Vi siler konsekvent ut overkvalifiserte som har søkt enklere stillinger, og vil heller ha ansatte som er motiverte til å gjøre det som ligger i den utlyste arbeidsbeskrivelsen, sier Klingen.

Intervjuet avgjør. Klingen bekrefter at praksis er viktig for om man kommer til intervju.

- Sammen med utdanning er praksis utslagsgivende. Kommer man på intervju er det i hvilken grad kandidaten reflekterer rundt spørsmålene våre som kan avgjøre utfallet. Man bør være i stand til å kunne reflektere på et makronivå i forhold til problemstillinger innen bistand. Det er også viktig at de kan samarbeide og være et positivt bidrag i organisasjonen. Vi vektlegger teamarbeid, sier Klingen.

Skaff praksis. Klingen synes det er vanskelig å gi tips til søkere om hvordan de skal få jobb.

- Men hvis vi forutsetter at søkeren har noenlunde riktig fagbakgrunn, så er det viktig å få praksis. Det er mange andre steder i det offentlige hvor det er lettere å få jobb enn i NORAD, og forvaltningserfaring kan man skaffe seg i mange typer arbeid. Relevant uterfaring gjennom FN-systemet eller ikke-statlige organisasjoner teller selvfølgelig også positivt, men her er det også mange om beinet, sier Klingen.

Bekrefter tendensen. Økonomi- og administrasjonssjef i Norsk Folkehjelp, Eli Voksø, gjør seg de samme tankene.

- Vi ser at det er ganske mange i søknadsbunkene nå. Når det gjelder det store og tunge stillingene, som stedlige representanter, merker vi at det kommer flere søknader enn tidligere. Dette betyr likevel ikke at det er flere kvalifiserte søkere enn tidligere. Til disse stillingene sitter vi gjerne igjen med 4-5 formelt godt kvalifiserte søkere, sier Voksø.

Hun viser til at Norsk Folkehjelp nylig utlyste en logistikkstilling i Angola.

- Vi fikk inn over 30 søknader, noe som må sies å være ganske mye når det er snakk om såpass konkret og smal kompetanse. Samtidig merker vi at det er mange overkvalifiserte som søker på konsulentstillinger og andre stillinger innen servicetjenesten. Vi registrerer i hvert fall to årsaker til dette - den ene er at det er mange ledige med høy kompetanse på markedet, samtidig som det er tydelig at en del bruker slike stillinger for å få et bein innenfor i bistandsbransjen, sier Voksø.

Søker verdier. Voksø mener jobbsøkerne tiltrekkes av verdiene i bistandsbransjen

- Det er mye fokus på bistandsarbeidet og vi vet gjennom undersøkelser at mange synes bistand er spennende. Arbeidssøkerne tiltrekkes av verdiene som preger bistandsbransjen, verdier som ofte er en mangelvare i det harde næringslivet. Vi ser at søkere gjerne er villige

til å gå betydelig ned i lønn når de søker hos oss, sier Voksø, som selv gikk ned i lønn da hun begynte i Folkehjelpa.

Fra høsten kan vordende bistandsarbeidere velge blant flere nye utviklingsstudier, blant annet bachelorgrad i utviklingsstudier ved Høgskolen i Agder og ved universitetene i Bergen og Oslo. Samtidig studerer mange nordmenn utviklings-samarbeid i utlandet, men det finnes ingen samlet oversikt over antallet. Ved Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim tilbys fra høsten bachelorgrad i Afrikastudier.

Populært. Ved NTNU merker man allerede stor rift om de nye studie-plassene.

- Vi var i utgangspunktet spent på om vi ville få nok søkere til de 30 plassene, men allerede før de interne søkerne ved universitetet er talt opp, har vi flere søkere enn vi har plasser. Det er tydelig at utviklingsstudier er utrolig populært for tiden, sier koordinator for studiene, Gunn Hilde Garte.

JOBBMARKED

• ERIK LANDET

Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD) er ett av flere steder som merker den økte pågangen. Søknadsbunkene er høyere enn noen gang.

- NORAD har tradisjonelt ligget høyt på listen over attraktive arbeidssteder, men de siste årene har vi sett at enda flere søker jobb hos oss, samme hva slags stillinger vi utlyser. Vi har til tider så mange gode søkere til enkelte stillinger at vi har

Ett svar på uvanlig annonse

• ERIK LANDET

I forrige utgave av Bistandsaktuelt rykket Tonje Wikstrøm inn en personlig annonse der hun etterlyste jobb i bistandsbransjen. Foreløpig har den topp motiverte 27-åringen bare fått ett lunkent svar.

- Han som ringte skal starte asylmottak i Drammen. Jeg hadde håpet på flere henvendelser, sier Wikstrøm.

Etter at hun var ferdig utdannet før jul, har hun søkt «en haug jobber». Så mange at hun på stående fot ikke har oversikten lenger.

- Jeg har også ringt rundt til arbeidsgivere og presentert meg. Tidligere var dette en måte å få et bein innenfor, men når man ringer nå, får man bare beskjed om at man er nummer 47 som har ringt den uka, sier Wikstrøm.

Mangler praksis. Wikstrøm har en solid utdanning med mellomfag i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo. I tillegg er hun bachelor i International Communications med hovedvekt på Afrika fra et universitet i Australia.

- Én ting er at arbeidsgiverne ofte er skeptiske til utdanning fra utlandet, men hovedproblemet er at jeg mangler praksis og erfaring. Men hvordan skaffer man seg det hvis man ikke får jobb? spør Wikstrøm.

Topp motivert. Tonje Wikstrøm er en av dem som sier hun er villig til å ta hvilken som helst jobb i bistandsbransjen.

- Det er dette jeg har lyst til å jobbe med. Jeg vil være mye mer fornøyd med en lavere stilling innen bistand enn en bedre stilling i næringslivet. Derfor kan jeg absolutt ta en jobb jeg er overkvalifisert for. Jeg innser at det er slik jeg må begynne, sier Wikstrøm.

Søker jobb

Hoi, jeg er en jente på 27 år som nylig har avsluttet en 5-årig universitetsutdanning innen samfunnsvitenskapelige fag, med hovedvekt på utvikling og tværkulturell kommunikasjon. Jeg har et stort engasjement, er omgjengelig og arbeidssøkende. Noen som har behov for en motivert medarbeider? Ta kontakt med Tonje Wikstrøm på tlf. 907 73 465.

For å få jobb i bistandsbransjen må man ha relevant praksis. Hvordan skaffer man seg det hvis man ikke får jobb? spør Afrika-interesserte **Tonje Wikstrøm.**

FOTO: GØRIL TRONDSEN

STUDIER I UTVIKLINGS-SAMARBEID

En rekke norske universiteter og høyskoler tilbyr studier som gir faglig kompetanse innen bistands- og utviklingsspørsmål. Totalt er det snakk om rundt 700 studie-plasser, hvorav om lag 150 på NLH i Ås. I tillegg til disse kommer studiene ved Misjons-høgskolen i Stavanger og beslektede fagområder som fred- og konfliktstudier.

■ Høgskolen i Agder: Bachelorgrad i utviklingsstudier (3 år). Utviklingsstudiet (1 år)

■ Høgskolen i Oslo: Utviklingsstudier årsstudium. Utviklingsstudier påbygging (halvt år). Bachelor i asiatiske og afrikanske studier (3 år). Master i asiatiske og afrikanske studier (2 år). Master i miljø- og utviklingsøkonomi (2 år).

■ Høgskolen i Vestfold: Internasjonalt samarbeid og forståelse (1 år)

■ Mediehøgskolen Gimlekollen: Tverrkulturell kommunikasjon (1 år)

■ NTNU: Bachelorgrad i Afrikastudier (3 år)

■ Norsk Lærerakademi: Interkulturell forståelse, vekt på Sør-Amerika (1 år), Interkulturell forståelse, vekt på Øst-Afrika (1 år).

■ Universitetet i Bergen: Bachelorgrad i utviklingsstudier (3 år)

■ Universitetet i Oslo: Bachelorgrad i utviklingsstudier (3 år). Master i flere internasjonale studier. Utvikling og miljø (1 år)

■ Norges Landbrukshøgskole (NLH) på Ås: Tilbyr seks internasjonale engelskspråklige Masterprogram, herunder MSc i Utviklingsstudier, MSc i Utviklings- og Ressursøkonomi, MSc i Naturressursforvaltning og bærekraftig landbruk og MSc i Agrokologi.

Kilde: Samordna Opptak og NLH, Ås

Afghanistan fikk mest

Fire nye land på norsk bistands «ti på topp»-liste

Afghanistan mottok mest bilateral støtte fra Norge i fjor. Totalt fikk landet 486 millioner kroner – en økning på 129 millioner kroner fra 2001, viser ny bistandsstatistikk utarbeidet av NORAD.

• ERIK LANDET
OG GUNNAR ZACHRISEN

BISTAND

Heller ikke i år er det de landene som Stortinget – ut fra fattigdomskriterier – har vedtatt som hovedsamarbeidsland og mottakere av langsiktig stat-til-stat-bistand som topper listen over Norges største bistandsmottakere. I stedet er det det krigsherjede Afghanistan som leder an for andre år på rad.

Og nok en gang er det Det palestinske området som mottok nest mest – med totalt 407 millioner kroner. Dette er en økning på 70 millioner kroner fra 2001. Deretter følger de fire hovedsamarbeidslandene Tanzania (373 mill.), Mosambik (309 mill.), Uganda (261 mill.) og Zambia (232 mill.).

Statistikken for 2002, som inkluderer bistandspengene fra både Utenriksdepartementet og NORAD, inkludert den statlige støtten via norske frivillige organisasjoner, er utarbeidet av NORADs statistikk-kontor.

Flere nykommere. Fire nye land er kommet med på «ti på topp-listen». De er Etiopia (227 mill.), Somalia (203 mill.), Bosnia-Herzegovina (190 mill.) og Sudan (186 mill.). Felles for disse er at de over flere år har fått omfattende humanitær bistand. Det samme gjelder i tilfellet Afghanistan.

Ut av listen over de ti største faller Serbia og Montenegro, som mottok hele 322 millioner kroner i 2001 – i hovedsak på grunn av flyktningekrisen i forbindelse Kosovo-krigen. I år er det sammenligbare tallet 176 millioner kroner.

Lenger ned på lista finner vi ho-

Nesten en halv milliard kroner i norsk bistand havnet i det sønderskutte Afghanistan i fjor. Skolebarna er blant de som nyter godt av bistanden. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

vedsamarbeidslandene Bangladesh (132 mill.), Malawi (124 mill.) og Nepal (105 mill.).

Afrika er, tradisjonen tro, den verdensdelen som mottar mest netto bilateral bistand. Totalt fikk de afrikanske landene 3,6 milliarder kroner i 2002, noe som er en økning på rundt en halv milliard fra 2001. Asia fikk under halvparten – om lag 1,7 milliarder kroner. Bistanden til europeiske land, primært land på Balkan, økte med 170 millioner og var i fjor på totalt 1,2 milliarder kroner. Midtøsten – hovedsakelig Det palestinske området – fikk 660 millioner kroner, mens 480 millioner kroner gikk til Latin-Amerika, der Guatemala og Nicaragua står i første rekke.

Helse og utdanning topper. Helse, utdanning og andre formål innen sosial sektor er det resultatområdet som fikk mest penger i 2002. Samlet gikk 2,4 milliarder kroner til tiltak på dette området, noe som tilsvare-

27 prosent av den netto bilaterale bistanden. Med 2,15 milliarder kroner, er nødhjelpen det nest mest prioriterte området. Deretter følger godt styresett, økonomisk utvikling og handel, miljø og energi og hiv-aids.

Av den langsiktige NORAD-bistanden gikk 2,34 milliarder kroner til de minst utviklede landene. Dette utgjør 55 prosent av direktoratets netto bilaterale bistand.

Den totale brutto bistanden i fjor beløp seg til ganske nøyaktig 14 milliarder kroner – nesten 2 milliarder kroner mer enn året før. Det skulle tilsvare rundt 3100 kroner per innbygger i Norge.

Om lag 6,9 milliarder av den totale bistanden gikk til bilateral bistand, 2,5 mrd. kroner til såkalt multi-bistøtte (øremerket støtte via FN-organisasjoner, o.l.) og 3,9 mrd. kroner via multilaterale organisasjoner (i hovedsak FN og utviklingsbanker). I tillegg kommer 652 millioner kroner i administrative kostnader – tilsvarende 4,7 prosent av totalen.

Norsk bistand i 2002 beløp seg til ganske nøyaktig 14 milliarder kroner – nesten 2 milliarder kroner mer enn året før.

Madagaskar er på vei inn i bistandsvarmen

Jubelen står i taket hos norske Madagaskar-venner etter at utviklingsministeren lar den afrikanske øystaten komme inn på lista over samarbeidsland igjen.

• CAMILLA SOLHEIM

Det var ingen stor bombe utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (KrF) slapp da hun blant mange misjonsvenner i Stavanger «lekke» fra høstens stortingsproposisjon. – Regjeringen har besluttet å foreslå overfor Stortinget at Madagaskar gjøres til samarbeidsland, sa Hilde Frafjord Johnson.

Bakgrunnen er blant annet at landets nye president Marc Ravalomanana, ifølge statsråden, viser stor politisk vilje til å bekjempe den utbredte fattigdommen og korrupsjonen. Ravalomanana har sittet litt over ett år i presidentstolen etter at forfatningsdomstolen i april i fjor erklærte han som vinner av valget i 2001.

– Ja, dette er en nyhet som blir

godt mottatt, sier professor og generalsekretær i Norsk misjons bistandsnemd Øyvind Dahl, som selv har bred og nær kjennskap til Madagaskar: Han vokste opp på øya og bodde og arbeidet der i voksenalderen. Dahl leder også vennskapsforeningen Norge-Madagaskar, og han har siden 2001 drevet aktivt lobbyarbeid for å få Madagaskar med

Øyvind Dahl, generalsekretær i Norsk misjons bistandsnemd.

igjen. Dahl antar at med den nye statusen følger også nye penger.

Gradvis mer. – Den siste tiden har Madagaskar fått penger via overgangsbevillingen, og jeg forventer at landet får tilsvarende den pengestrømmen. I 2002 var den på 48 millioner kroner, og aller helst ville jeg ha sett en økning, sier Dahl.

I sin tale sa utviklingsministeren at det gradvis vil bli gitt mer bistand

til Madagaskar.

Dahl er opptatt av at Madagaskar ikke bare er et misjonsland, men at NORAD hadde representasjon der i 20 år fram til 1992, og at mange ulike norske frivillige organisasjoner og universiteter jobber der i dag.

Generalsekretær Kjetil Aano i Det norske misjonsselskapet varsler at misjonen vil øke innsatsen på Madagaskar, og spesielt styrke sivile samfunnsstrukturer som kan bedre folks hverdag.

Velutdannede. – Vi vil ikke ha flere misjonærer, men i stedet knytte til oss flere lokalt ansatte. Madagaskar har en voksenbefolkning som er relativt velutdannet og har betydelige ressurser, og det må vi utnytte. Det tragiske er at dagens unge generasjon ikke har fått samme muligheter, sier Aano til avisen Vårt Land.

Dersom Stortinget godkjenner regjeringens forslag går Madagaskar inn i gruppen «andre samarbeidsland» som i dag teller 17 land. «Opprykket» åpner for stat-til-stat bistand mellom Norge og Madagaskar. Forslaget gjelder fra budsjettåret 2004.

notiser

Asiabanken på jobbfiske

Den asiatiske utviklingsbanken (ADB) var nylig i Norge på jakt etter gode kandidater til jobber i banken. – Kompetanse, nasjonalitet, kjønn og alder er kriteriene våre, hvorav kompetanse er viktigst, sier personaldirektør Robert Dawson til Bistandsaktuelt.

– Vi har denne gangen intervjuet 20 jobbsøkere i Oslo, sier Dawson. Jobbsøkerne havner i en database, og hver gang det oppstår en ledig stilling på hovedkontoret i Manila eller ved det europeiske kontoret i Frankfurt, går Dawson til databasen for å finne aktuelle kandidater. De blir da invitert til Manila for et nærmere intervju.

Dawson forteller at Asiabanken tradisjonelt har ansatt ingeniører og annet teknisk personale, men at utviklingen fra prosjekter til større utviklingsprogram har ført til større behov for økonomer. Personalsjefen lokker med gode skattefrie lønninger, gratis flytting, delvis dekket husleie og stipend for å dekke skolepenger til eventuelle barn. For tiden arbeider fire nordmenn i Asiabanken.

Norge inn i SARS-kampen

Utenriksdepartementet og NORAD gir samlet 8 millioner kroner til bekjempelsen av luftveissykdommen SARS.

– SARS har fått globale konsekvenser som krever at det internasjonale samfunn gjør en samlet innsats for å begrense spredningen av sykdommen. Verdens helseorganisasjon (WHO) spiller en sentral rolle i arbeidet med å bekjempe smittsomme sykdommer, og fra norsk side anses det som svært viktig å støtte opp om dette, heter det i en pressemelding fra Utenriksdepartementet.

Den første norske epidemiologen fra Norsk Folkehelseinstitutt er nå i Kina for å delta i WHO's kartleggingsteam, og ytterligere fire står klar til å reise. 2 millioner kroner går til WHO's faglige arbeid i Kina. 4 millioner kroner går til helseorganisasjonens arbeid med kontroll og overvåking av smittsomme sykdommer. I tillegg får Røde Kors støtte til sitt informasjons- og opplysningsarbeid i forbindelse med sykdommen.

Lekke rør tar vann fra verdens fattigste

Oppsamling av regnvann og tetting av lekkende vannledninger er billige løsninger som kan bedre vanntilgangen for verdens fattigste, sa Børge Brende i et intervju med Reuters nylig.

Som nyvalgt leder for FN-kommisjonen for bærekraftig utvikling vil Brende se resultater av løftene fra FN-toppmøtet i Johannesburg om bedre tilgang til rent vann for verdens fattigste innen 2015.

MADAGASKAR

13 unge i Fredskorps-flopp

Skulle bygge opp tv-kanal for WIF, ble sittende uvirksomme

Fredskorpsutvekslingen som skulle gi 13 unge deltakere muligheten til å utveksle mediekunnskaper og bygge opp en internasjonal tv-kanal, ble en flopp. Flere av de høyt skolerte deltakerne fikk ikke en eneste relevant oppgave, og måtte til slutt finne seg jobber andre steder.

• SILJE BERGGRAV

FREDSKORPSET

I sentrum for kritikken står den omdiskuterte Sri Lanka-baserte bistandsorganisasjonen Worldview International Foundation (WIF), med nordmannen Arne Fjørtoft i spissen.

- Jeg er kjempeskuffet over behandlingen vi fikk både av Fredskorpset og WIF. Avtalen innebar at vi skulle utveksle kunnskap med mennesker i sør som ikke hadde samme tilgang til utdanning, og det var trist å oppleve at vi ikke fikk muligheten til å bidra med noe som helst, sier Silje Vik Pedersen.

«Guffent arbeidsmiljø». En annen fredskorps, Marianne Tveit, synes det er underlig at WIF i det hele tatt ble valgt til samarbeidspartner, midt i en periode der organisasjonen ble gransket av NORAD for bruk av norske bistandsmidler.

- Vi kom til et guffent arbeidsmiljø med masse intriger, konflikt og rykter om drapstrusler mot tidligere ansatte. Det var ikke akkurat noe egnet sted å sende unge, urutinerne fredskorpser, mener hun.

Bistandsaktuelt har vært i kontakt med flere fredskorpsdeltakere, nylig hjemkommet fra 10-11 måneders arbeidsopphold i Sør-Afrika og Sri Lanka for Arne Fjørtofts organisasjon WIF. Alle forteller lignende historier - om en organisasjon i økonomisk og organisatorisk krise, som tok på seg et utvekslingsprogram den ikke hadde kapasitet til å gjennomføre. Hva var hensikten, spør de, med å invitere Fredskorpsdeltakere til ikke-eksisterende prosjekter?

Omfattende prosjekt. Avtalen med WIF var en av de største utvekslingsavtalene i 2002, og kostet Fredskorpset 3,5 millioner kroner. Etter en større søkerrunde administrert av WIFs norske partnerorganisasjon Worldview Rights, ble 13 yngre deltakere med journalistisk erfaring fra Norge og land i sør valgt ut for å bygge opp mediekkanaler og utveksle kunnskap om tv-produksjon.

En av dem var Silje Vik Pedersen, som i fjor sommer dro til Sør-Afrika for å jobbe for prosjektet Young African Television, under paraplyen til Sri Lanka-baserte WIF. Problemet var at prosjektet ikke hadde fått økonomisk støtte til å komme i gang.

- I begynnelsen var jeg positiv og

Med seg i bagasjen hadde Marianne Tveit ti års erfaring med tv-produksjon fra blant annet NRK, men hos bistands- og medieorganisasjonen WIF var det liten interesse for hennes kompetanse.

FOTO: GØRIL TRONSDEN

tenkte at pengene kommer sikkert snart. Men prosjektet kom ikke på beina i de ti månedene jeg var der, forteller Vik Pedersen.

Ingen støtte fra Fredskorpset. I stedet ble hun satt til å redigere tv-produksjoner for et kommersielt partnerselskap - en jobb som ikke innebar noen som helst opplæring av lokalt ansatte.

- Jeg var heldigere enn de to deltakerne fra Sri Lanka, som stort sett ble satt til sekretær oppgaver. Jeg hadde flotte personlige opplevelser av Sør-Afrika, men stiller spørsmål ved om det var moralsk riktig å sitte der nede og lønnes for å gjøre en hvilken som helst jobb, sier Vik Pedersen.

Fredskorpset tar selvkritikk

Fredskorpset medgir at utvekslingsavtalen med WIF mislyktes.

- Det er ingen tvil om at dette opplegget ikke gikk særlig bra, og vi synes det er veldig dumt at deltakerne havnet i en situasjon som var helt uhåndterbar. Vi kunne nok gått grundigere gjennom prosjektene før vi godkjente avtalen, sier fagansvarlig Stefan Midteide i Fredskorpset.

Han peker på at for at fredskorpskonseptet skal fungere, må man ha samarbeidspartnere med

Hun er særlig skuffet over at Fredskorpsets valgte å holde seg utenfor konflikten.

- Jeg trodde Fredskorpset ville være en objektiv partner vi kunne gå til, men fikk i stedet klar beskjed om at all kommunikasjon måtte gå via partnerorganisasjonene. Jeg har ikke mye til overs for Fredskorpsets måte å håndtere situasjonen på, sier Vik Pedersen.

Uvirksom i fem måneder. Skuffet over erfaringen med WIF er også Marianne Tveit. Hun har ti års erfaring med tv-produksjon fra blant annet NRK, og ble sammen med seks andre deltakere utstasjonert til WIFs hovedkontor i Sri Lanka, der de skulle være med og starte opp

Worldview Channel. Prosjektet var ment å være en utvidelse av eksisterende Young Asian Television (YATV), med oppbygging av tv-kanaler i Afrika og Latin-Amerika. Men det verdensomspennende kjempeprosjektet kom aldri i gang.

- WIF visste allerede i februar at dette ikke ble noe av. De hadde flere måneder på seg før vi kom ned i juni/juli til å finne nye oppgaver til oss, eller avlyse utvekslingen, sier Tveit.

De syv deltakerne ble omdirigert til å jobbe for eksisterende YATV. Oppgaven de opprinnelig var satt til å gjøre, å bygge opp en tv-stasjon og drive opplæring av lokale medarbeidere, ble erstattet av å sitte nærmest uvirksomme i fem måneder.

- Det var ikke behov for oss i YATV, vår kompetanse var overhodet ikke ønsket. I stedet ble vi plassert på en benk for å vente på at ting skulle skje. Da vi etter et par måneder ba om hjelp fra Fredskorpset for å finne en løsning, fikk vi til svar at «det tar tid å tilpasse seg å jobbe i utlandet». Å skifte organisasjon fikk vi overhodet ikke lov til, sier Tveit.

Skiftet organisasjon. Møter med WIF-ledelsen førte ikke til endringer i arbeidssituasjonen, og til slutt reiste Fredskorps-sjef Tor Elden selv ned for å se hvordan situasjonen kunne løses. WIF ble bedt om å utarbeide en plan med relevante arbeidsoppgaver for hver enkelt av deltakerne. Da heller ikke dette ble lagt på bordet, fikk alle 13 deltakerne tilbud av Fredskorpset om å reise hjem med tre måneders etterlønn, eller å bli under forutsetning om å gjøre det beste ut av situasjonen. Marianne Tveit og kollega Frode Ims kontaktet på eget initiativ den norske hjelpeorganisasjonen FORUT, der de, betalt gjennom WIF, drev videoproduksjonskurs for lokalt ansatte.

- Det ville vært utrolig trist å reise hjem uten å ha oppnådd noen ting. Fordi jeg fikk jobbet for FORUT, føler jeg at resultatet ble bra og at jeg fikk gjort noe nyttig. Men Fredskorpset burde kanskje revurdere hvilke krav de stiller til partnerorganisasjonene, og om de burde være mer involvert underveis, sier Tveit.

”

Vi kunne nok gått grundigere gjennom prosjektene før vi godkjente avtalen.

Stefan Midteide, fagansvarlig i Fredskorpset.

- Utenfor WIFs kontroll, sier Arne Fjørtoft

Generalsekretær i WIF, Arne Fjørtoft, mener det er løgn å hevde at organisasjonen visste at Fredskorpsprosjektet ikke ville bli noe av allerede i februar.

- Det er grusomt kjedelig at ting ble som de ble, men dette var helt utenfor vår kontroll. Worldview

Channel knakk sammen da NORAD stoppet utbetalingene, og dette fikk vi ikke beskjed om før i mai/juni da de fleste fredskorpsene allerede var på plass, sier han til Bistandsaktuelt.

Fjørtoft mener organisasjonen gjorde alt den kunne for å finne nye

arbeidsoppgaver til deltakerne, men erkjenner at omdelegeringen til YATV ikke fungerte.

- Dette hang delvis sammen med at det ikke passet å ta inn norske ungdommer i et konsept der man skulle lage fjernsyn for asiatiske ungdommer. Delvis hadde det å gjø-

re med holdningen til noen av de norske deltakerne. Det skar seg mellom ledelsen i YATV og noen av de norske, som gjorde det ekstra vanskelig. Jeg mener deltakerne også hadde et ansvar for måten ting skjedde på, sier Fjørtoft.

Tortur, drap og voldtekter

Stygge overgrep i flere norske samarbeidsland – Nepal trolig verst

Norges hovedsamarbeidsland for utviklingssamarbeid – fem land i Afrika og to i Asia – tilhører kanskje ikke verdens verste «verstinger», men våre partnerlands respekt for menneskers rettigheter er mange steder lite imponerende. Det framgår tydelig av Amnestys nylig framlagte årsrapport.

• GUNNAR ZACHRISEN

MENNESKERETTIGHETER Amnesty International foretar ingen kåring av fjorårets verste land hva gjelder overgrep, men blant de syv hovedsamarbeidslandene Bistandsaktuelt har sett på utpeker det borgerkrigsherjede Nepal seg klart i negativ retning. Uganda er også et land der kamp mellom regjeringsstyrker og opprørsbevegelser er nært knyttet opp til menneskerettighetsovergrep. Men Amnestys gjennomgang avslører at også samarbeidsland som ikke kan skyldes på «borgerkrig» har svin på skogen.

NEPAL. Mens landet var midt oppe i en større politisk krise, skjedde en skarp stigning i antallet tilfeller av drap, «forsvinninger» og vilkårlige arrestasjoner og interneringer utført av sikkerhetsstyrkene. Av mer enn 4000 «maoister» som, ifølge offisielle tall, er drept siden november 2001 kan omlag halvparten ha vært utsatt for ulovlige drap. Blant disse var også sivile mistenkt for å ha gitt husly, mat eller økonomisk støtte til maoistene. Siden slutten av 2001 er mer enn 65 mennesker «forsvunnet» etter å ha blitt arrestert sikkerhetsstyrker.

Samtidig økte antallet drap, giselaksjoner og tortur utført av maoistene. Overgrepene ble utført under dekke av erklæringer fra de to stridende parter – «folkekrigen» som ble erklært av Nepals maoistiske kommunistparti (CPN) i 1996 og den statlige unntakstilstanden og utplassering av hærstyrker på slutten av 2001.

Det var nesten daglige meldinger om mennesker som har vært utsatt for tortur av hæren, paramilitære politistyrker og politiet. Hæren holder ofte arresterte med bind for øynene og i håndjern i mange dager, uker og til og med måneder. Torturmetodene inkluderte voldtekt, elektriske sjokk, belana (å rulle en tung stokk over fangens lår for å forårsake muskelødelegelser), slag med

Nepalesisk politi under trening i byen Nepalgunj. Sikkerhetsstyrkene mistenkes for å ha tatt liv av en rekke sivile i sin kamp mot den maoistiske geriljaen.

FOTO: AMI VITALE/GETTY IMAGES/ALLOVERPRESS

jernstenger pakket i plastikk og å bløffe henrettelser.

BANGLADESH. 17. oktober 2002 ble omlag 40.000 hærsoldater utplassert rundt om i landet i en fellesoperasjon fra hærens og politiets side mot kriminalitet. Innen året var omme hadde mer enn 10.000 mennesker blitt arrestert, inkludert medlemmer av både opposisjonen og regjeringspartiene. Mange ble deretter satt fri. Minst 38 menn er meldt døde som følge av tortur mens de var i hærens varetekt og åtte etter tortur utført av politiet. Tross internasjonale krav om en uavhengig granskning av dødsfallene, ble det ikke foretatt noen videre undersøkelser.

En rekke opposisjonspolitikere og journalister ble utsatt for vilkårlige arrestasjoner. Kvinner ble fortsatt utsatt for voldelige overgrep i sine hjem og lokalsamfunn. Det forkom både voldtekter, drap og syrekasting.

Minst 87 mennesker ble dømt til døden, men henrettelser ble ikke foretatt.

MALAWI. Den politiske spenningen har økt foran de nasjonale valgene

som er planlagt i 2004. Politiet mislyktes med å etterforske diverse tilfeller av politisk vold mot opposisjonen utført av regjeringspartiet United Democratic Fronts tilhengere. Overgrep mot ytrings- og forsamlingsfriheten økte. Omlag 22 mennesker ble dømt til døden. Henrettelser er ikke blitt gjennomført siden 1992.

MOSAMBIK. Det forelå meldinger om menneskerettighetsovergrep fra politiets side. Disse omfattet tortur, mishandling og minst to utenomrettslige henrettelser. Forsøk på å forbedre den faglige kompetansen innenfor politiet ble underminert av myndighetenes manglende inngripen overfor de som står bak overgrepene mot menneskerettighetene.

Et antall polititjenestemenn fikk sparken eller ble arrestert i forbindelse med overgrep, men få ble stilt for retten.

Rapporten fra en parlamentarisk granskningskommisjon knyttet til voldelige politiske demonstrasjoner i november 2000 (der 500 mennesker ble arrestert og 34 døde av oksygenmangel i en overfylt fengselcelle, red. anm.) omhandlet i liten

Les mer om Amnestys rapporten på: www.amnesty.no

grad påstøtte overgrep begått av politiet.

Fengslene over hele landet var overfylte, og mange innsatte ble holdt innesperret i måneder lenger enn den lovlige grensen for varetektfengsling.

I februar erklærte den lokale menneskerettighetsorganisasjonen LMDH at den hadde mottatt dusinvis av meldinger om at politiet hadde skutt mot folk, inkludert utenomrettslige henrettelser i 2002 og tidligere år. Samtidig ble det sagt at det var vanskelig å overtale myndighetene til å bringe de ansvarene for retten.

TANZANIA. Kommisjonen som ble nedsatt for å granske omstendighetene rundt demonstrasjonene på Zanzibar i januar 2001 fastslo at det var begått alvorlig menneskerettighetsbrudd. Blant overgrepene var drap, tortur og voldtekt utført av sikkerhetsstyrker, men det framkom ikke forslag om rettslige skritt mot de som hadde ansvaret for ugjerningene.

I løpet av 2002 ble to demonstrasjoner stanset av politiet som skjøt mot, banket opp og arresterte ikke-voldelige demonstranter. Minst fem mennesker ble anklaget for oppvigleri etter å ha gitt uttrykk for sine meninger. Forholdene i fengslene var kritikkverdige og ved ett tilfelle døde 17 innsatte i varetekt.

Ett hundre dødsdommer ble omgjort til livstidsdommer av president Mkapa. Domstolene fortsatte imidlertid å vedta dødsdommer.

UGANDA. En ny fellesoperasjon fra hæren og politiet mot kriminalitet førte til at totalt 450 mennesker ble arrestert, hvorav omlag 200 framstilt for militære domsstoler. To sivile ble drept av sikkerhetsstyrker.

Ifølge rapporter begikk soldater overgrep under en aksjon for å bidra til avvæpning i den nordvestlige delen av landet. Minst 24 dødsdommer ble fattet og to soldater henrettet.

Journalister fortsatte å bli utsatt for overdreven maktbruk fra politiets side.

En ny lov la begrensninger på politiske partiers virksomhet. Overgrep utført av den væpnede motstandsgruppen Lord's Resistance Army (LRA) fortsatte i løpet av året, mens det var færre overgrep begått av andre væpnede grupper. I mai drepte LRA mer enn 470 sivile i landsbyer i Imotong-fjellene.

ZAMBIA. Politiet begikk fortsatt omfattende menneskerettighetsovergrep. Den statlige mobbingen og trakasseringen av personer som er antatt kritiske mot regjeringen fortsatte, noe som blant annet gikk ut over uavhengige journalister. Minst 25 mennesker ble dømt til døden, men det ble ikke foretatt henrettelser.

– Store utfordringer, sier Frafjord Johnson

– Vi må erkjenne at det er store utfordringer på menneskerettighetssiden i flere av våre samarbeidsland. Noen har størst utfordringer knyttet til økonomiske og sosiale rettigheter, andre innenfor sivile og politiske rettigheter, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson i en kommentar til Amnestys vurdering av norske hovedsamarbeidsland.

Hun vektlegger at norsk bistands- og utviklingspolitikk har en balansert tilnærming til rettigheter – ved at man også trekker inn økonomiske og sosiale rettigheter i tilknytning til menneskerettighetsbegrepet.

– Når vi vektlegger begge dimen-

sjoner er det fordi det eksisterer en gjensidig avhengighet mellom ulike typer rettigheter. Ønsker man å fremme menneskerettigheter og demokrati er det selvsagt også viktig at folk har rett til utdanning, til grunnleggende helsetjenester og en ernæring som gir mulighet til et liv, sier Frafjord Johnson.

Hun tror at giverland som Norge kan ha en viktig innflytelse på rettighetssiden overfor samarbeidsland – og spesielt i hovedsamarbeidslandene der dialogen med myndighetene normalt er bredere og tettere.

– Vi kan ha stor innflytelse både gjennom det vi gjør og gjennom dia-

log med myndighetene, men generelt vil jeg si at det er mer å oppnå ved å være en medspiller og dialogpartner enn å være den som vifter med pekefingeren, sier utviklingsministeren.

På tiltakssiden viser hun til at Norge er inne med betydelig støtte på helse- og utdanningssektoren i flere land, i tillegg til at man for eksempel støtter gjennomføring av demokratiske valg og styrking av samfunnets «vaktbikkjefunksjoner» – f.eks. massemedier og aktører i det sivile samfunnet. I tillegg er norsk bistand en viktig støttespiller for styrking og kompetanseoppbygging innenfor justissektoren i flere land.

Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

ØKT BISTAND TIL GODT STYRESETT

■ Norsk bilateral bistand til godt styresett, herunder også menneskerettigheter, har økt fra 1,2 milliarder kroner i 2000 til 1,6 milliarder kroner i 2002.

■ Årets tall tilsvarer 18,5 prosent av all norsk bilateral bistand.

Kilde: NORAD

Kritiserer «norsk stillhet»

AUFere innbrakt av det ugandiske politiet etter demokrati-seminar

Unge norske AUFere opplevde at det ikke er u dramatisk å drive partipolitikk i Norges hovedsamarbeidsland Uganda: Et demokrati-seminar finansiert med norske bistandspenger ble stanset av politiet og deltakerne innbrakt til politistasjonen.

• CAMILLA SOLHEIM

Siden i fjor sommer har Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF) samarbeidet med den ugandiske ungdomsorganisasjonen Uganda Young Democrats (UYD). Prosjektet – som hovedsakelig dreier seg om opplæring av tillitsvalgte på lokalt nivå i organisasjonen – har mottatt pengestøtte fra Norsk senter for demokratistøtte. Senteret forvalter bistandsmidler som skal gå via norske politiske partier for å styrke demokratiutvikling i utviklingsland. UYD er ungdomsorganisasjonen til opposisjonspartiet Democratic Party i Uganda.

DEMOKRATI

Kunnskap. AUF-representantene Marianne Marthinsen og Astrid Huitfeldt reiste til Uganda for å delta på fire seminarer i regi av UYD. De fire seminarene ble holdt i nord, sør, øst og vest. – Vårt bidrag var å holde innledninger på seminarene, og vi snakket om likestilling, organisasjonskunnskap og sosialdemokratisk ideologi, forteller Huitfeldt, som sitter i AUFs sentralstyre med ansvar for Afrikaspørsmål. Til seminarene var det invitert to deltakere fra hvert lokallag fra de 56 distriktene i Uganda i tillegg til representanter for universitetene.

Avhør. Det siste seminaret ble holdt i byen Bushenyi i Vest-Uganda. – Det som skjedde var at en lokallagsleder hadde gått over til Movement (som er det nærmeste man kommer et regjeringsparti innenfor Ugandas politiske nullpartisystem, red.anm.), og da det ble oppdaget sendte de ham bort. Da gikk han til de lokale myndighetene og fortalte hva vi holdt på med. Utpå ettermiddagen

Astrid Huitfeldt (t.v.) og Marianne Marthinsen er kritisk til Norges holdning til demokratiutviklingen i Uganda.

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

Astrid Huitfeldt ble, sammen med lokallagsledere i Uganda, tauet inn til politistasjonen i Bushenyi.

FOTO: PRIVAT

kom politiet og henta oss og noen fra UYD og kjørte oss på politistasjonen. UYD-ledelsen ble tatt inn til avhør, mens det ikke skjedde noe med oss. Etter noen timer fikk vi alle lov til å gå, forteller AUF-kvinnene.

De er ikke i tvil om hva som var hensikten. – Poenget var å vise deltakerne på seminaret at dette får dere ikke lov til. Vi merket hele tiden at

de var nervøse og fryktet at noe slikt skulle skje. De har opplevd før at politiske møter blir brutt opp på denne måten, mener Marianne Marthinsen, internasjonal rådgiver i AUF.

Ifølge henne ble det ikke tatt ut noen tiltale mot møtedeltakerne.

Ulovlig. I fjor sommer vedtok det ugandiske parlamentet den nye «Political Organisation Act» som av mange ble vurdert å være en tilstramming av muligheten til å drive partipolitisk arbeid. Loven begrenser blant annet partivirkosomhet til Kampala-området.

– Men dette burde dere kanskje ha ventet siden det er ulovlig å drive partipolitisk arbeid utenfor hovedstaden Kampala?

– Ja, det var ulovlig, men loven ble klagt inn for rettssystemet. Det er kommet en dom i Høyesterett som sier at denne loven er ugyldig og at Movement-bevegelsen er å se på som et politisk parti, men domsavgjørelsen er igjen anket av Move-

NORSK «PARTIBISTAND»

■ Norsk senter for demokratistøtte ble etablert i oktober i fjor og er et treårig prøveprosjekt.

■ Alle partiene på Stortinget, med unntak av Kystpartiet, har én representant i et råd som skal komme med innstillinger på søknader. Utenriksdepartementet fatter endelig vedtak om støtte. I rådet sitter også representanter fra forskningsinstitusjoner.

■ Det regjeringsoppnevnte senteret skal fungere som et partipolitisk nøytralt og ideelt organ. Stortingets partier og deres sideorganisasjoner kan hver for seg eller i fellesskap årlig søke om støtte til konkrete prosjekter i Norges hovedsamarbeidsland eller andre samarbeidsland.

ment. Så lenge den fortsatt verserer innen rettssystemet, så er dommen fortsatt ikke gyldig. Dermed er det i det blå om hvor ulovlig det er å drive partipolitiske aktiviteter akkurat nå. Det er jo lov å registrere partier, sier Marianne Marthinsen.

Ettparti-staten. AUFerne forteller at de aldri hadde trodd at dette skulle skje med et seminar som var sponset av norske bistandspenger. De er kritisk til at Norge ikke i større grad advarer mot utviklingen i Uganda som de selv mener går mot en ett-partistat.

– Vi lurer på hvor Norges kritiske røst er. Vi er en stor giver til Uganda, og vi hører ingen form for kritikk fra Norge i forhold til demokratiutviklingen i landet. Det synes vi både er rart og kritikkverdigg. Både USA og Storbritannia har vært høyt på banen. Norge er nødt til å stille krav til en positiv politisk utvikling, sier Marthinsen. Opplevelsen i Uganda har ikke skremt AUF til å trekke seg fra samarbeidet med Uganda Young Democrats.

– Vi ser for oss et fortsatt samarbeid, og håper at Norsk senter for demokratistøtte og UD fortsatt synes dette er et prosjekt som er verdt å støtte.

– Partibistand kan skape kontroverser, sier politisk rådgiver

– Vi har hele veien visst at partibistand innebærer mer risiko i form av reaksjoner og kontroverser rundt arbeidsformen og tilstedeværelsen. Jeg skulle ønske at det ikke var sånn, men jeg er ikke overrasket over at man opplever at myndighetene følger med på hva som skjer. Men vårt mål er ikke å lage bråk, men å bygge opp om demokratiske politiske par-

tier, sier politisk rådgiver David Hansen (KrF) i Utenriksdepartementet. Han understreker at man i dette tilfellet ikke vet nøyaktig hva som var årsak til reaksjonen fra politiets side. – Jeg skjønner at AUFerne hadde en ubehagelig opplevelse, men dette viser at demokratisk arbeid har forskjellige kår rundt om i verden, og kanskje nettopp denne sa-

ken viser hvorfor Norsk senter for demokratistøtte har en oppgave.

– AUFerne kritiserer Norge for ikke å fordømme det de oppfatter som en negativ politisk utvikling i Uganda. Hva er din kommentar?

– Vi ser at noen ganger går utviklingen i positiv retning i forhold til flerpartisystem, mens andre ganger oppleves tilbakeskritt. Et samlet gi-

versamfunn, også Norge, har en rekke ganger, senest på giverlandsmøtet i mai, gjort det klart overfor ugandiske myndigheter at man forventer både åpenhet og gjennomsiktighet. Norge ga på møtet i mai klart uttrykk for at man forventer at valget som skal avholdes i 2005 blir et flerpartivalg.

Historieverket om norsk bistand lanseres 19. juni

• GUNNAR KOPPERUD

Etter en serie uhell og utsettelse er endelig trebindsverket om norsk bistandshistorie i havn. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson lanserer bøkene på en tilstelning 19. juni, der over 200 av kanonene i norsk bistandshistorie er invitert.

I en pressemelding fra utgiverne heter det at trebindsverket gir en framstilling av de første femti år i norsk bistandshistorie som både

Et mål med historieverket har vært å komme ut av den profesjonelle bistandsverdenen.

omfatter den norske bakgrunnen, norsk politikk i de internasjonale bistandsorganene og virkningen av bistanden i mottakerlandene. Både nødhjelp, menneskerettighetsarbeid og støtte til fredsmekling er med i framstillingen. Foreløpig finnes ingen slik samlet historisk framstilling i noe annet land.

I pressemeldingen heter det videre at «et mål med historieverket har vært å komme ut av den prof-

sjonelle bistandsverdenen og gjøre utviklingshjelpen til en del av nasjonal og internasjonal historie». Bistanden blir sett mot en bakgrunn av den samlede norske sør-politikk, spesielt handels- og skipsfartspolitikken. Bøkene er skrevet for den allment historierinteresserte leser, ikke spesielt for dem som har bistand eller bistandsforskning som yrke.

De tre bindene tar for seg hver sin fase i norsk bistand. Det første

bindet omhandler oppstartingsårene, der bistanden vokste fram av kolonistyre, kristen misjon og den nye internasjonale situasjon etter 2.verdenskrig; det neste bindet omhandler de store prosjekters tid, og det siste bindet omhandler fasen vi nå er inne i, der de indre forhold i samarbeidsland tillegges størst vekt.

– Tenk nytt om IMF

Økonomer vil ha bredere utviklingskompetanse i Pengefondets styre

– Det internasjonale pengefondet (IMF) er i praksis blitt like mye en bistands- som en finansinstitusjon. Derfor bør et politisk organ, og ikke Norges Bank, representere Norge, mener sosialøkonom og tidligere ekspedisjonssjef i Finansdepartementet Per Schreiner. Han får støtte fra forskere.

• STEN INGE JØRGENSEN

Storbritannia har allerede tatt konsekvensen av utviklingen i IMF. Landet stiller med samme representant både i Verdensbankens og Pengefondets styre, og det er finansministeren og utviklingsministeren som sammen utnevner britenes representant. Schreiner ønsker at det samme skal skje i Norge:

– IMF er fortsatt en finansinstitusjon, men klientene er nesten uten unntak utviklingsland. Lånene som gis ledsages av bestemte betingelser og strukturtilpasninger. I praksis gjør dette IMF til en sentral utviklingsinstitusjon, hvor det kreves tung kompetanse på helt andre områder enn de finanspolitiske, sier han.

Av samme grunn mener Schreiner at det vil være galt om Norge lar seg representere av et politisk uavhengig fagorgan som Norges Bank.

Fordelaktig. Den tidligere ekspedisjonssjefen, som nå er seniorøkonom i analyse- og rådgivnings-selskapet ECON, framholder at en nytenkning om IMF vil være like fordelaktig for utviklingslandene som for Norge:

– Slik situasjonen er i dag, opplever mange at det er liten konsistens mellom det Norge mener lokalt og globalt. Norske ambassader i utviklingsland har ofte et annet perspektiv på bistand enn det Norge gir uttrykk for i IMF og Verdensbanken. Dette skjer fordi vi ikke har utnyttet mulighetene i organisasjonen. Vi burde tilføre mer ressurser og ta flere initiativer.

Slik Schreiner ser det, er det først og fremst to hovedoppgaver

Pengefondet er ofte møtt med protester på grunn av påstått manglende imøtekommenhet overfor utviklingslandenes krav. Bildet er fra demonstrasjonene under IMF's årsmøte i Washington i 2002.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/GREGG NEWTON

Norge kunne ta fatt i:

– På den ene siden bør vi satse på at representantene ved de norske ambassadene forteller vår representant i IMF hva som er gunstig for de ulike landene. På den andre siden bør de som sitter i Oslo og Washington gjøre IMF's arbeid mer synlig og forståelig. Det er en utrolig viktig og innflytelsesrik institusjon, og vi må få tydeliggjort hva som faktisk skjer der.

Utviklingsaspektet. Gjesteforsker Sheetal Chand ved Sosialøkonomisk institutt på Universitetet i Oslo, som tidligere har hatt en toppstilling i IMF, støtter Per Schreiners perspektiver:

– IMF er fortsatt primært en finansinstitusjon, men for svært mange land fungerer den som en utviklingsinstitusjon. Etter all kritikken mot IMF's anbefalinger, som har fått dem til å trå mer forsiktig, er dessuten utviklingsaspektet styrket.

– Er det riktig at Finansdepartementet sender Norges Bank dit for å representere Norge? Eller burde bistandsdelen av Utenriksdepartementet ha ansvaret?

– Jeg tror ikke vi bør snakke om et enten eller. For å gjøre en god jobb i IMF trenger man kunnskaper både om finans og utvikling. Så jeg tror helst man bør se seg om etter den mest kompetente personen, uavhengig av hvilket miljø vedkommende kommer fra.

– Hva tenker du om hvordan Norge arbeider i IMF i dag?

– Den nordiske gruppen, hvor Norge inngår, utnevner sin representant for bare to år av gangen. Dette er alt for kort tid til at vedkommende kan sette seg inn i de sakene det arbeides med. To år er mer å reg-

ne som en læreperiode. Slik jeg ser det, burde den Nordiske gruppen derfor utnevne en person som kunne være der mye lengre, slik at de spesifikke nordiske interessene ivaretas. Det er påfallende hvor mye mer innflytelse de får i FN, hvor de er mer bevisste sin rolle.

Chand synes også at vi generelt burde sette mer søkelys på IMF's arbeid:

– IMF er så viktig at man i langt større grad burde overvåke og evaluere hva representantene faktisk gjør. For eksempel burde parlamentarikerne vært langt bedre orientert. Det er en beklagelig tendens at de fleste parlamenter i verden ikke bruker tid på å analysere hvordan de globale organisasjonene virker.

Nei til teknokrater. Økonomiprofessor Kalle Moene ved Universitetet i Oslo slutter seg til Schreiner og Chands syn på at Norge ikke har tatt arbeidet med IMF alvorlig nok:

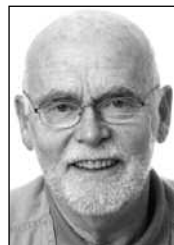
– Vi må erkjenne at IMF har en innflytelse som går langt ut over det økonomiske området. Institusjonens politikk bør ses i en bredere utviklingssammenheng. Da kan man ikke sette teknokratiske økonomer til å styre prosessen.

– Synes du vi burde la utviklingsministeren overta ansvaret for å finne Norges representant til IMF?

– Om det akkurat må være utviklingsministeren vet jeg ikke, poengtet er å finne folk som er bredere orientert. Dessuten er det viktig at den representanten vi sender må stå til ansvar for de tiltakene de går inn for. Vi må vite hva de er for og hva de er mot. Så økt demokratisk kontroll er minst like viktig, sier Moene.

”

Mange opplever at det ikke er noen konsistens mellom det Norge mener lokalt og globalt.

Per Schreiner, sosialøkonom.

Foss avviser endringsforslag

Finansminister Per Kristian Foss (Høyre) er ikke overivrig etter å endre på norsk representasjon i IMF's styre. Det framgår av følgende kommentar til Bistandsaktuelt.

– IMF er i utgangspunktet ikke en institusjon som har bistand som hovedformål. Verdensbanken har, i den arbeidsdeling som eksisterer, en klarere formulert bistandsrolle, sier han.

Finansministeren viser til at IMF har som hovedoppgave å bidra til å løse betalingsbalanseproblemer og

dermed medvirke til finansiell stabilitet internasjonalt.

– Hoveddelen av sekretariatsfunksjonen for norsk deltagelse i IMF ligger i Norges Bank. Etter mitt syn vil også høyt kompetente personer i NB være velegnet til å representere i IMF, sier Foss.

Han påpeker ellers at når det gjelder stillingen som eksekutivdirektør i IMF's styre, skal Finansdepartementet godkjenne forslag som fremmes av Norges Bank.

”

IMF har ikke bistand som hovedformål

Per Kr. Foss, finansminister.

notiser

Ny regjering i Nepal

Surya Bahadur Thapa overtok 4. juni som statsminister i Nepal etter at Lokendra Bahadur Chand nylig trakk seg. Thapa har vært statsminister fire ganger tidligere og var lojal mot kongen i alle de tretti årene som kongen hadde all makt. Utnevnelsen har ført Nepal ut i politisk kaos, fordi både maoistene og den politiske opposisjonen sier at utnevnelsen av Thapa signaliserer at kongen har liten vilje til å samarbeide med de politiske partiene. Partiene krever derfor en koalisjonsregjering der alle er representert og vil også gjeninnføre parlamentet som ble oppløst i mai 2002, melder IPS.

Afroamerikanere kritiserer Mugabe

Veteraner fra anti-apartheid bevegelsen krever i et brev til Zimbabwes president, Robert Mugabe, at han må endre politisk kurs. – Stadige brudd på menneskerettighetene er uakseptabelt. Samtidig som det truer ditt lands stabilitet, undergraver det den økonomiske og politiske utviklingen ditt folk trenger og fortjener, skriver representanter fra ni afroamerikanske grupper til Mugabe. Forfatterne av brevet er fremtredende veteraner fra anti-apartheid bevegelsen og har i alle år kjempet for frigjøring i sørlige Afrika, Zimbabwe inkludert. Til nå hr de stått på Mugabes side, men nå er det altså slutt, melder IPS.

300.000 kroner til flomofre i Argentina

Norges Røde Kors gir 300.000 kroner til Argentina Røde Kors sitt hjelpearbeid for flomofre i Argentina. Pengene skal gå til mat, tepper, klær og kjøkken- og hygieneutstyr.

Hjelpearbeidet konsentreres særlig om å hindre utbrudd av sykdommer. Forholdene er spesielt ille i Santa Fé-provinsen. Titusener av mennesker er evakuert. – Det er en pågående politisk og sosial krise i Argentina, og vår søsterforening spiller en sentral rolle i hjelpearbeidet, sier nødhjelps-kordinator i Norges Røde Kors, Erling Kvernevik.

Anerkjenner urfolkspråk i Guatemala

Gjennom en ny lov i Guatemala, anerkjennes 23 urfolkspråk. Anerkjennelsen er viktig fordi rundt 65 prosent av Guatemalas innbyggere er etterkommere av mayaindianerne. Ingen av urfolkspråkene har vært forbudt tidligere, men de har heller ikke vært benyttet i offentlige tjenester. Den nye loven er første gang myndighetene anerkjenner etniske gruppers rett til å få utdanning, rettsbehandling, medisinsk behandling og andre tjenester på eget språk, melder IPS.

DET INTERNASJONALE PENGEFONDET (IMF)

■ Har 184 medlemsland som kan låne penger når de er havnet i finansielle problemer.

■ Utlånene skjer med kondisjonalitet, det vil si at IMF stiller betingelser i forhold til den økonomiske politikken låntakerne fører.

■ De åtte landene som har skutt inn mest penger i potten, bl.a. USA, Japan og Tyskland, har faste plass i styret. De 16 andre styremedlemmene kommer fra grupper av land som sender en felles representant. Norge er i gruppe med Island, Sverige, Danmark, Finland og de baltiske statene. I dag er vi representert gjennom Island, men i 2004 skal Norge utvelge en felles representant.

■ Styrerepresentantene kommer vanligvis fra medlemslandenes sentralbanker eller finansdepartement.

– Skjev fordeling gir krig

Verdensbanken utgir ny rapport om årsaker og problemer knyttet til borgerkriger

Borgerkriger skyldes i første rekke fattigdom kombinert med skjev fordeling, ikke gammel fiendtlighet mellom etniske og religiøse grupper, hevder forfatterne av en ny rapport. De mener det er svært lønnsomt å investere i forebyggende tiltak for å unngå borgerkriger.

• EINAR RAVNDAL

NY RAPPORT

Det er ikke i første rekke etnisk og religiøs friksjon som er grobunnen for borgerkriger. Fattige land med underutviklede økonomier er mer utsatt for borgerkriger enn andre. Og borgerkriger skaper mer fattigdom og økt risiko for ny konflikt. Disse konfliktene får store konsekvenser for det sivile og internasjonale samfunn. Derfor foreslår en ny rapport fra Verdensbanken, «Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy», at det internasjonale samfunnet i større grad må intervensere.

Forfatterne imøtegår den tradisjonelle oppfattelsen at borgerkriger oppstår som følge av århundre lange hatforhold mellom religiøse og etniske grupper. «Alle borgerkriger er forskjellige og har sine egne karakteristika – det være seg en karismatisk opprørsleder eller en provoserende regjeringshandling, men bakenfor disse tilfeldige omstendighetene finner man åpenbare mønstre. Enkelte sosiale, politiske og økonomiske trekk øker systematisk tilfellen av borgerkrig», heter det i rapporten.

Økonomi viktigst. Spesielt økonomiske årsaker har større forklaringskraft enn de vanligvis tillegges. Der som et land er i økonomisk tilbakegang, er avhengig av råvareeksport, har et lavt bruttonasjonalprodukt per innbygger og inntektene er skjevt fordelt, da er det høy risiko for borgerkrig. «Denne cocktaillen er så dødelig av flere årsaker. Lave og fallende inntekter som er skjevt fordelt, skaper en mengde fattige og frustrerte unge menn som lett lar seg rekruttere av «voldsentreprenø-

• SILJE BERGGRAV

EVALUERING

Det ble delt ut mange godord til Norwegian Education Trust Fund (NETF) da evalueringen av det norske utdanningsfondet ble lagt frem for pressen nylig.

– NETF er et godt eksempel på at et lite land som Norge, og et lite fond, kan ha stor påvirkningskraft. Måten disse pengene er forvaltet, har påvirket Verdensbanken til å se utdanning i et videre perspektiv, som inkluderer tidlig barndom, videreutdanning og voksenopplæring, sier utdanningskonsulent Roger Avenstrup i Finnconsult, som har utført evalueringen på oppdrag for det norske Utenriksdepartementet.

NETF er finansiert av Norge og

Det vestafrikanske landet Liberia er blant de som har størst problemer med indre uro. Bildet er fra byen Kolahun 6. juni i år.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/FILES/ISSOUF SANOGO

rer». I slike tilfeller er gjerne staten også svak, udemokratisk og inkompetent, og gir liten motstand til den eskalerende volden som følger med opprøret – kanskje er det også regjeringen som fremprovoserer volden. Naturressurser er en finansieringskilde for opprørerne, og oppfordrer lokalbefolkningen til å støtte de politiske kravene om løsrivelse.»

Den norske medforfatteren av rapporten, Haavard Hegre, utdyper argumentasjonen:

– En opprørsgruppe må ha inntekter for å kunne føre krig over flere år. Uansett hva som er den opprinnelige motivasjonen for opprøret, blir slike organisasjoner etter hvert korrumpert. FARC i Colombia, for eksempel, er i utgangspunktet sosialister, men finansierer seg nå i stor grad med kokainproduksjon, kidnapping og utpressing, sier Hegre.

Faren størst i MUL-land. Mer enn én milliard mennesker bor i det rapporten definerer som lavinntektsland, hvor faren for borgerkrig er størst. Disse landene har ikke vært i stand til å iverksette og opprettholde politikk og institusjoner som kan

understøtte økonomisk vekst. Det typiske er at disse landene har opplevd økonomisk tilbakegang og vært avhengige av naturressurser og andre råvarer. Og risikoen for krig har økt med den økonomiske tilbakegangen.

Forfatterne frykter at de fattigste og mest borgerkrigsherjede landene befinner seg i en ond og selvforsterkende spiral: «Disse landene vil utgjøre en liten og stadig mindre del av verdensøkonomien, men de vil være ansvarlige for en stor andel av de regionale og globale ringvirkningene av borgerkriger», skriver de.

En levemåte. Når borgerkrigen først har brutt ut, øker risikoen for videre konflikter. Økonomien svekkes, og krigen etterlater seg «en felles hukommelse av overgrep». Krigen skaper også ledere og organisasjoner som har investert i kunnskaper og utstyr som kun kan brukes til vold. Mens størsteparten av befolkningen lider på grunn av en borgerkrig, profiterer gjerne geriljalederne på volden.

«De økonomiske gevinstene er sjelden den opprinnelige beveg-

”

Økonomiske årsaker har større forklaringskraft enn de vanligvis tillegges.

Haavard Hegre, medforfatter av rapporten.

grunnen for opprøret, men det kan bli en tilfredsstillende levemåte etter hvert», skriver forfatterne. Borgerkrigene er blitt lengre enn før, og i rapporten antydes det at årsaken er lettere tilgang på finansiering og våpen.

Må intervensere. Forfatterne av rapporten er ikke i tvil om hva som bør gjøres: Det internasjonale samfunnet må intervensere. «Vi har ingen grunn til å tro at de som bestemmer seg for å starte en borgerkrig – de aktive deltakerne, spesielt noen få ledere – tar all denne lidelsen med i sine vurderinger. Holdningen om å la de stridende parter få fortsette å slåss, gir et par tusen stridende og et par dusin ledere rett til å påføre skade på millioner av andre.»

– Selv om motivasjonen bak et opprør er oppriktig og velbegrunnet, blir kostnadene nesten alltid svært høye for sivilbefolkningen. Undersøkelser viser dessuten at det ikke blir bedre i etterkant. Derfor foreslår vi globale tiltak som vil gjøre det vanskeligere for opprørere å finansiere seg, sier Hegre.

Fredsstyrker. Det er ikke sikkert at standard utviklingsstrategier – markedsadgang, politiske reformer og bistand – er tilstrekkelig eller hensiktsmessig i de mest utsatte landene. Fredsbevarende styrker, størrelsen på landets militærutgifter og utformingen av politiske institusjoner er like viktig.

– Mosambik er et godt eksempel. Gjennom et effektivt demobiliseringsprogram finansiert av FN og bistandsorganisasjoner ble de stridende parter reintegrert i samfunnet, sier Hegre. Rapporten foreslår eksterne fredsbevarende styrker de første årene, kombinert med store bistandsbeløp rundt midten av tiåret. Begge deler kan bli gjort betinget av at det gjennomføres raske reformer av styresmakter og institusjoner. Forfatterne anbefaler dessuten å hjelpe landene til å bli mindre avhengige av råvareeksport.

Einar Ravndal er frilansjournalist.

«Breaking the Conflict Trap. Civil War and Development Policy.» Paul Collier, m.fl.

God attest til norsk utdanningsfond for Afrika

Norsk pengestøtte til utdanning i Afrika har bidratt til å utvide Verdensbankens syn på utdanning, konkluderer en fersk evalueringsrapport.

• SILJE BERGGRAV

EVALUERING

Det ble delt ut mange godord til Norwegian Education Trust Fund (NETF) da evalueringen av det norske utdanningsfondet ble lagt frem for pressen nylig.

– NETF er et godt eksempel på at et lite land som Norge, og et lite fond, kan ha stor påvirkningskraft. Måten disse pengene er forvaltet, har påvirket Verdensbanken til å se utdanning i et videre perspektiv, som inkluderer tidlig barndom, videreutdanning og voksenopplæring, sier utdanningskonsulent Roger Avenstrup i Finnconsult, som har utført evalueringen på oppdrag for det norske Utenriksdepartementet.

NETF er finansiert av Norge og

administrert av Verdensbanken. Fondet ble startet i 1998 for raskere å nå målet om grunnutdanning for alle i Afrika. Siden 1998 har Norge bidratt med nærmere 174 millioner kroner til fondet. Midlene har gått til forberedelse av nasjonale utdanningsprogrammer i over 30 afrikanske land, i nært samarbeid med landene selv. Disse programmene har igjen mobilisert mer enn 30 milliarder kroner fra internasjonale organisasjoner og andre donorer. Deler av midlene har fokusert på å gi bedre adgang til utdanning, spesielt for jenter, tidlig barndom og alfabetisering av voksne. Aktiviteter har blant annet omfattet konsulenthjelp for utdanningsdepartementer, studier av ulike utdanningsspørsmål og regionale workshops og konferanser.

– Vi er begeistret over å se hvor godt fondet er administrert, og hvor bra det har fungert i forhold til målene. Fondet har vist seg å gi svært god effekt i forhold til hva størrelsen

skulle tilsi, sier Avenstrup.

Han peker på at NETF-midlene er mer fleksible og mindre byråkratisk forvaltet enn andre fond. De er heller ikke knyttet opp til ett spesielt land, eller til bruk av kun norsk ekspertise.

– Fondet har bidratt til å bygge opp kompetansen på utdanning både i Verdensbanken og afrikanske ministerier. Av 16 øremerkede land, har alle, bortsett fra to som var i en konfliktsituasjon, fullført sektorprogrammene til en standard som har gitt dem muligheten for lån i Verdensbanken, sier Avenstrup.

Han mener det fortsatt gjenstår mange utfordringer og rom for forbedringer.

– Under feltbesøk til Mali, Uganda og Zambia ble det klart for oss at fondet foreløpig ikke har hatt noen langvarig effekt på kapasitetsbygging. Dette henger sammen med situasjonen i utdanningssystemet i mange afrikanske land, med høy ut-

”

Vi er begeistret over å se hvor godt fondet er administrert, og hvor bra det har fungert i forhold til målene.

Roger Avenstrup i Finnconsult

skiftning av personell og generelle kapasitetsproblemer, sier Avenstrup. Han mener det også bør vies mer oppmerksomhet til kvalitetsheving i utdanningen.

Fondets administrator, utdanningsrådgiver Birger Fredriksen ved Verdensbankens Afrika-avdeling, er godt fornøyd med evalueringen.

– Det viktigste for meg er at evalueringsteamet konkluderte at bruken av fondet er gjennomslukt og at ingen uregelmessigheter ble funnet. Rapporten har mange nyttige anbefalinger, og vi vil følge opp så godt vi kan, sier Fredriksen.

Han sier NETF i samarbeid med Verdensbanken ønsker å gi mer oppmerksomhet til oppfølgelse på landnivå av både analytisk arbeid og gjennomføring av sektorprogrammene. Videre vil man styrke arbeidet på områder som utdanning av jenter, tidlig barndom og voksenopplæring, og satse sterkere på utdanning av hiv/aids-foreldreløse.

Små lån for millioner

Norsk bistand senker ambisjonsnivået for mikrofinans

Minst 150 millioner norske kroner er lånt ut til fattige i Latin-Amerika, Afrika og Asia i løpet av 2002.

MIKROFINANS

• CAMILLA SOLHEIM

Siden slutten av 1970-tallet har mikrofinans spredt seg som en farsott til alle verdensdeler. Fram til slutten av 1990-tallet steg den norske satsingen på mikrofinans år for år. I dag er pengestrømmen på et mer stabilt nivå.

– Utenriksdepartementet har faset ut støtten til noen store mikrofinansinstitusjoner, mens engasjementet blant noen norske frivillige organisasjoner er økende, sier daglig leder Jens Claussen i Nordic Consulting Group som har fulgt trenden innen mikrofinans i mange år. Ifølge ham er de siste årene preget av en mer realistisk holdning til mikrofinans.

– Vi er blitt mer bevisst på når mikrofinans er det rette – i en gitt sammenheng kan for eksempel mikrofinans være et effektivt virkemiddel for å styrke kvinners situasjon, i andre sammenhenger er det ikke så effektivt, sier rådgiver Hege Gulli i NORAD.

Én del. Det er svært vanskelig å få oversikt over nøyaktig hvor mye penger som brukes på mikrofinansprosjekter. Flere organisasjoner har finansielle tjenester som én av mange ulike komponenter i større utviklingsprosjekter. I NORADs klassifiseringssystem er det bare en del av pengene som faktisk går til mikrofinans som blir registrert som dette. – Kirkens Nødhjelp driver ikke selv lenger mikrofinansprosjekter, men det gjøres av et mindre antall av partnerorganisasjonene våre. Av disse er det kun én som er en ren mikrofinansorganisasjon. De andre som driver med mikrofinans gjør dette som en del av integrerte utviklingsprosjekter, opplyser økonomisk rådgiver Per N. Bondevik i KN.

Han viser til at støtten fra Kirkens Nødhjelp ofte er generell, der mikrofinans inngår som et av flere tiltak hos en partner som mottar bidrag.

Ikke alene. – Vi ser imidlertid også

Små næringsdrivende i Zambia, betaler gjerne kommunale avgifter for å få bodplass på lokale markeder, men er ikke nødvendigvis registrert som formell bedrift.

FOTO: HEGE GULLI

at økt tilgang til finansielle tjenester har en verdi i seg selv. Fattige mennesker har også behov for å investere, spare eller ta et konsumlån for å unngå å selge eiendeler. Men mikrofinans ses ikke lenger på som den beste måten å få folk ut av fattigdommen på, men som en av flere nødvendige tiltak for fattigdomsreduksjon og næringsutvikling, sier Gulli. Hun er nylig hjemkommet fra styremøte i CGAP (Consultative Group to Assist the Poorest) – en internasjonal givergruppe for mikrofinans med 27 bilaterale og multilaterale medlemmer. I styringsgruppa er det også representanter for mottakerlandene.

Uformell. I den nye CGAP-strategien legges det blant annet vekt på å fremme ulike typer for mikrofinans, både med tanke på mangfold av mikrofinansinstitusjoner og finansielle tjenester.

– Man ser at fattige har behov for ulike finansielle tjenester, ikke bare lån, men også forsikring, huslån og sparing, sier Gulli.

Hun forteller at NORAD er spesielt opptatt av å sikre det sosiale aspektet ved mikrofinans. Et annet tema er givereffektivitet og giverkoordinering. Det betyr at man også arbeider for å sikre gode rammebe-

tingelser for aktivitetene.

Ikke øke. NORAD har nå laget et posisjonsnotat som setter søkelys på hvordan direktoratet skal arbeide i forhold til mikrofinans. Først og fremst skal NORAD fortsette å støtte tiltak gjennom norske frivillige organisasjoner som har opparbeidet god kompetanse på mikrofinans. – NORAD skal ikke øke omfanget av egne aktiviteter innen mikrofinans, men heller bli bedre på det vi allerede gjør. I utgangspunktet skal vi ikke alene gi direkte støtte til organisasjoner ute, men heller gå sammen med andre givere, forteller Gulli.

NORAD vil heller ikke støtte enkeltprosjekter isolert, men ser på mikrofinans som bygging av finanssystemer som kommer fattige mennesker og marginaliserte geografiske områder til gode.

– Finansielle tjenester er et tverrsektorielt tema, og en viktig del av en fattigdomsrettet næringsutvikling, mener Gulli. NORAD vil vurdere i sterkere grad å satse på mikrofinans i forbindelse med jordbruks- og landsbygdutvikling.

Noen satser, andre slutter

Daglig leder Jens Claussen i Nordic Consulting Group undersøkte for noen år siden kvaliteten på norske organisasjoners mikrofinansprosjekter. Resultatet var meget blandet. I ettertid har noen organisasjoner valgt å bli «profesjonelle» innen mikrofinans, mens andre heller valgte å fase ut støtten.

– Dette var en av våre anbefalinger. Vi så at flere var for lite profesjonelle. Mikrofinans er meget komplisert, og det er ikke nok med finansiell eller bankkompetanse, sier Claussen, som også er konsulent i CGAP. Strømmestiftelsen, Misjonsalliansen, Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp er blant organisasjonene som har økt sin innsats.

– Vi fortsetter å øke, sier leder for mikrofinans Johannes Sannesmoen i Strømmestiftelsen.

Redd Barna har i løpet av de siste fem årene nærmest helt kuttet ut mikrofinans. I 1998 hadde organisasjonen 17 prosjekter, mens de i 2002 var nede i to.

”

Vi er blitt mer bevisst på når mikrofinans er det rette.

Hege Gulli, rådgiver i NORAD.

Les mer om mikrofinans:
CGAP: www.cgap.org og
www.microfinancegateway.org

MIKROFINANSORGANISASJONER

Oversikten viser antallet prosjekter organisasjonene støtter, hvor mye de lånte ut i 2002 og hvor mye de har budsjettert med i år. (Flere av organisasjonene har ikke mulighet til å oppgi hvor store midler som går til mikrofinans, siden denne støtten er integrert i større utviklingsprosjekter.)

- Strømmestiftelsen: 40 prosjekter, 30 mill (2002), 39 mill (2003)
- Kirkens Nødhjelp: 35 prosjekter, 12 mill (2002), 9 mill (2003)
- Norsk Folkehjelp: 22 prosjekter, 14,8 mill (2002), 14,2 mill (2003)
- Forut: 14 prosjekter, vet ikke pengesum: integrert i annen virksomhet
- Norges Vel: 7 prosjekter, ca. 2 mill (2002-2003)
- Care Norge: 6 prosjekter, ca. 6 mill (2002-2003)
- Utviklingsfondet: 5 prosjekter
- Misjonsalliansen: 3 prosjekter, ca 6 mill (2002-2003)
- Flyktningerådet: 3 prosjekter, 2,3 mill (2002), 1,8 mill (2003)
- Delta Internasjonalt (KFUK/KFUM): 280.700 (2002) – 133.920 (2003)
- Normisjon: 3 prosjekter, 3 mill (2002), 3,7 mill (2003)
- Redd Barna: 2 prosjekter, 749.000 (2002)
- Caritas Norge: 1 prosjekt (+ integrert i andre prosjekter), 2 mill (2002) + 2 mill (2003)
- NORAD: 14 prosjekter, 40,4 mill (2002), 49 mill (2003)
- Utenriksdepartementet: 1 prosjekt
- Norfund: 1 prosjekt, 17,2 mill (2002)

Kilde: Rapport fra Nordic Consulting Group og organisasjonene selv

notiser

Elling-klipper i Guatemala

• HELEN KIERULF SVANE

GUATEMALA CITY (b-a): Den norske filmklipperen Inge-Lise Langfeldt ga nylig klippekurs for unge, uavhengige filmskaper i Guatemala. Langfeldt er klipperen bak publikumssuksesser som «Elling», «Salig er den som tørster» og «Villmark». Reisen var støttet av Norsk Filminstitutt, UD og den norske ambassaden i Guatemala.

Langfeldt hjalp til med klippingen av to av tre spillefilmer som er under produksjon i dag. Sist gang det ble laget en spillefilm i Guatemala var i 1994 – og før det i 1954!

Klippekurset ble holdt på det alternative kulturhuset Casa Comal, som er kjent for å drive uavhengig filmproduksjon på profesjonelt nivå, i tillegg til å være hovedsete for den mellomamerikanske filmfestivalen «Ikaro».

Alle filmene Langfeldt var med å klippe tar opp temaer som kretser rundt politiske og sosiale problemer, for eksempel korrupsjon, urettferdig landfordeling og prostitusjon.

– Det har vært svært positivt for oss å dra nytte av Langfeldts erfaring og ekspertise. Hun er den eneste utenforstående som har hatt direkte tilgang til de tre spillefilmene som nå produseres i Guatemala, og hennes hjelp har vært uvurderlig, sier regissøren Elías Jiménez.

Evakuerer ansatte fra Liberia

De internasjonale hjelpeorganisasjonene har forlatt Liberia etter at sikkerhetssituasjonen er blitt ytterligere forverret den siste tiden. Flere forstadsområder i hovedstaden Monrovia er på opprørernes hender. Lokalt ansatte i Flyktningerådet melder om at tusenvis av mennesker flykter i panikk, og at mange forsøker å komme i dekning i hovedstaden.

– Situasjonen er spent og uoversiktlig. Folk flykter i panikk etter hvert som opprørstyrkene rykker framover mot hovedstaden Monrovia. Flyktningleirene utenfor byen er nå tomte og tusenvis av mennesker er på flukt, sier Timothy Paulus, kontorsjef for Flyktningerådet i Liberia. Nylig evakuerte Flyktningerådet sine to norske ansatte i Monrovia.

– Kontoret er nå stengt, og vi har innstilt alt arbeid. Vi frykter nå det som kan skje, og har nok med å passe på våre egne familier, sier Paulus. Fram til nylig var et par hundre tusen mennesker drevet på flukt i Liberia. Mange av disse bodde i flyktningleirene noen få kilometer utenfor hovedstaden. Alle internasjonale hjelpeorganisasjoner har nå trukket seg ut, og de internt fordrevne har ikke fått matvarerhjelp siden mars.

Tragedien i øst-Kongo

Uskyldige sivile kjemper for livet i verdens mest blodige konflikt

BUKAVU/GOMA (b-a): Krigshandlingene og overgrepene fortsetter i det østre Kongo tross fredsavtalen som ble skrevet under av de stridende partene. For de mange sivile som er rammet av krigens ufattelige brutalitet er virkeligheten utrygg, uoversiktlig og kaotisk.

• I DR KONGO:
GÖRREL ESPELUND

DR KONGO Alliansene i Kongo er ikke noe annet enn løse, opportunistiske konstellasjoner. Stridene utkjempes etter mottoet «min fiendes fiende er min venn», og hver uke forandres dette bildet. Landområdene bytter herskere og folket skyves fra den ene siden til den andre. Man regner med at 60 prosent av befolkningen i det sørlige Kivu er bitt tvunget til å forlate sine hjem minst én gang. Sammenlagt tror man at 2,7 millioner mennesker i Kongo er internflyktninger. Hvor mange kongolesere som har dødd er ukjent, men FN anslo et tall på 3 millioner i oktober i fjor, og de fleste har dødd på grunn av sult og sykdom.

Papirfred. Men på papiret er det fred. I april ble Joseph Kabila tatt i ed som president for overgangsregjeringen som skal styre i henhold til fredsavtalen. Samme måned ble det registrert stridigheter på elleve ulike steder i det østlige Kongo. Ifølge de internasjonale organisasjonene som finnes i Bukavu og Goma, er en av grunnene til dagens kaos at Rwanda trakk tilbake sine tropper i fjor uten at det fantes en nasjonal hær som kunne ta over kontrollen.

Det var meningen at RCDs opprørshær skulle ta over etter Rwandas tropper, men RCD har ikke en tilsvarende militær styrke. Derfor mistet de landområder, først og fremst til «mai-mai», et område som de nå forsøker å ta tilbake. Rykter sier at soldater fra Rwanda fortsatt finnes i RCDs ledelse, noe som både RCD og Rwanda benekter.

Pessimist. – Folk tror at RCD ikke er noe uten Rwanda. Vi forsøker nå å bevise at RCD klarer seg. Alliansen finnes fortsatt, men det er ingen rwandiske tropper her, hevder guvernøren i Bukavu, Xavier Chirimwami.

Han tar imot oss foran en flott villa der gressplen strekker seg ned mot Kivusjøen. I januar overtok han som guvernør, men han har vært aktiv i RCD i flere år. Han forteller om smerten han kjenner over de overgrep som skjer mot kvinne-

Songe Longomo lytter til den 14-årige datteren Malos historie om de fem årene hun og broren Songe jr. (10) måtte klare seg på egen hånd – uten mor og far.

Amsini (11) sitter sammen med sin mor, lillesøster og nabo på sykehuset i Walunga. Familien har overlevd ett år på flukt i Kongos skoger.

ne, og om folkets fattigdom som blir stadig større etter gjentatte angrep av de såkalte «negative styrkene».

– Hvis vi skal få et stabilt Kongo

må president Kabila slutte å støtte de negative styrkene, sier Chirimwami.

Men det blir ikke dannet ny regjering før spørsmålet om den nasjonale hæren er løst. Det er med stor pessimisme han ser på fremtiden. Xavier Chirimwami innrømmer samtidig at Kongos politikere må ta noe av skylden for dagens kaos.

– Politikerne i Kongo er ute etter å bli så rike som mulig. Jeg selv er som alle andre. Jeg bryr meg mer om en fin villa og konto i utlandet enn om folks elendighet, sier han.

Sykehuset. På sykehuset i Walungu sitter 11 år gamle Amsini i en sal fylt med underernærte barn og voksne. Ansiktet er blekt, huden har utslett og håret er matt. Amsini er kraftig underernært og veier 15 kilo. Sam-

men med sin søster Riziki tilhører han gruppen som Verdens matvareprogram prioriterer høyest på sin liste, og som dermed får ekstra nødhjelp.

– Vi rømte til skogs og bodde der ett år. Min bror og hans familie døde av underernæring. Det var lite mat, og vann drakk vi rett fra elven, men det ble vi syke av, sier Kangele som sammen med Amsini og Rizikis mamma er med barna på sykehuset.

Den såkalte freden i Kongo når ikke hele veien østover. Byen Goma er et eksempel på det, og i lokalbefolkningen sies det til og med at byen har en forbannelse liggende over seg. Det er ikke så merkelig når man vet hvilke tragedier som har rammet Goma. Etniske konflikter startet i området allerede i 1993. Året etter var Goma skueplass for den store flyktningstrømmen fra Rwanda. Men flyktningleirene ble overfalt og tømt i forbindelse med opprøret mot den franskstøttede korruperte diktatoren Mobutu Sese Seko i 1996. Deretter kom krigen i 1998, og i fjor ble livsvilkårene forverret av et voldsomt vulkanutbrudd.

Barna var borte. Det Internasjonale Røde Kors er en av organisasjonene som forsøker å lappe sammen livet igjen for de hardt prøvede innbyggerne i Goma. Familiegjenforening er en av organisasjonens hovedopp-gaver.

– Tidligere bodde vi i Bunia og jeg var soldat i hæren. Under et av

HISTORIKK:

■ Opprørere i øst-Kongo, støttet av Uganda og Rwanda, gjorde i august 1998 opprør mot DR Kongos president, den tidligere geriljalederen Laurent Kabila som hadde sittet ved makten i to år. Med hjelp av tropper fra Angola, Zimbabwe og Namibia ble opprørernes framrykkinger hindret. Afrikas «første verdenskrig» var et faktum.

■ Også Tsjad og Burundi har til tider hatt tropper i landet. Våpenhvile ble erklært, men krigen fortsatte. Den største fredshindringen var trolig Laurent Kabila.

■ I januar 2001 ble han myrdet og sønnen Joseph Kabila tok over. Fredsprosessen ble gjenopptatt og omfattende drøftinger innledet i Sør-Afrika i 2002.

■ I april 2002 gjorde Joseph Kabila en avtale med en av de store opprørsgruppene MLC. Den andre store opprørsgruppen RCD sto utenfor, og fredsforhandlingene var mislykkede. Fred mellom Rwanda og Kinshasa ble opprettet i midten av året.

■ I desember 2002 ble en omfattende fredsavtale underskrevet. Men urolighetene

i øst fortsatte.

■ I april i år avla Joseph Kabila den formelle presidenteden. En overgangsregjering skal styre landet i to år frem til valg, men regjeringssammensetningen blir forsinket på grunn av misnøye hos RCD.

■ Da de siste ugandiske styrkene forlot Bunia i nordøst oppstod et maktvakuum som ble utnyttet av flere stridende grupper. Den etniske konflikten mellom folkegruppene Hema og Lendu tok nylig 400 nye liv og sendte tusentalls på flukt.

ALLE FOTO: LORI WASELCHUK

Voldtekt som våpen

• I DR KONGO:
GÖRREL ESPELUND

BUKAYU/GOMA (b-a): De militære styrkene i Kongo fører en skitten krig uten respekt for menneskerettigheter, lover og regler. Sivile utsettes for plyndringstokter og grove seksuelle overgrep. Catherine (39) er en av krigens uheldige ofre.

På et av sykehusene i Bukavu, i det østre Kongo, kommer kvinnene for å få hjelp etter en lang rekke voldtekter som er utført av ulike grupper i den snart fem år lange borgerkrigen. De forteller historier om ydmykkelser og gruppevoldtekter.

– Vi var tolv kvinner som arbeidet på åkeren da mai-mai (lokal milits, red.anm.) kom og tvang oss med til deres leir. Vi ble holdt fanget i ett år, flyttet mellom forskjellige leire flere ganger, og ble utnyttet seksuelt av alle som ville. Av og til var det mange menn på en gang, sier Catherine (39).

Mannen stakk. Hun sitter i en sykehussal som hun deler med syv andre kvinner. De har kommet fra Shabuda, 35 mil sørvest for Bukavu, for å få hjelp. Mange kvinner som utsettes for seksuelle overgrep av soldatene blir syke, og risikerer både kjønnsykdommer og hiv-smitte.

– Mannen min har forlatt meg. Han sier at siden jeg hadde sex med mai-mai så kan jeg smitte ham. Vi har fem barn, men de har han tatt fra meg. Hvordan tror du det kjen-

15-årige Nsimenya med sønnen på sykehuset der hun behandles for underernæring og kjønnsykdommer.

nes å miste sine barn? spør Catherine.

Selv har hun kommet til den erkjennelsen at det ikke var hennes feil.

Tusener voldtas. Catherine er bare en av mange. Hvor mange kvinner i Kongo-Kinshasa som kidnappes, voldtas og siden settes fri, er det ingen statistikk på. Menneskerettsorganisasjoner, kirker og internasjonale hjelpeorganisasjoner har til sammen registrert flere tusen tilfeller. Menneskerettsorganisasjonen Human Rights Watch slår fast at alle stridende grupper i østre Kongo bruker voldtekt som et våpen. De fleste ofrene utsettes for gruppevoldtekt, iblant seksuell tortur, og ofte slippes de først fri etter dager eller uker.

– Dette regnes som en effektiv måte å fornedre et helt samfunn – eller straffe det for en riktig eller påstått støtte de har gitt til motstanderne. Dette bekreftes av Zaina, en

30-årig trebarnsmor.

– De sa at de tok oss til fange fordi vi var deres fiender, siden vi bodde på opprørernes område. Voldtektene var vår straff, sier Zaina.

Ingen straffefølgelse. – Samfunnet ødelegges. Både sosialt og økonomisk. Det er kvinnene som arbeider på jordene, og nå våger de ikke lenger å gå dit. Voldtekt var et ukjent begrep her. Hvis en mann tidligere tilbragte en natt med en kvinne, giftet han seg med henne, sier Roger Muchuba ved den lokale menneskerettighetsorganisasjonen Heritier de la Justice.

– Et av de største problemene er mangelen på rettferdighet. Systemet innen domstolene har brutt sammen, og ingen blir straffet for forbrytelser som begås i krigens navn. Selv om de fleste kvinnene blir utstøtt, har noen få av dem mer forståelsesfulle familier, sier Muchuba.

Misliker sønnen. Om lag halvparten av kvinnene som Catherine deler rom med på sykehuset vil få lov å returnere til sine nærmeste. Vanskeligst er situasjonen for de av kvinnene som er blitt gravide – og for deres barn. I Kongo snakker man om at det vokser en ny generasjon opp – «skogsbarna», som de kalles med et lokalt uttrykk. Nsimenya er 15 år, hennes lille gutt – et «skogsbarn» – er to.

– Jeg ville ikke ha dette barnet. Men hva skulle jeg gjøre, det var ikke selvvalgt, og jeg beholder ham fordi han er et menneske. Men jeg liker ham ikke, sier Nsimenya.

Görrel Espelund er svensk frilansjournalist med base i Sør-Afrika.

”

Jeg beholder ham fordi han er et menneske. Men jeg liker ham ikke.

Nsimenya (15) om sin sønn – et resultat av voldtekt.

angrepene i starten av krigen måtte barna rømme. Min kone var ute på markene og jeg var innkalt i krigen. Da vi kom hjem var huset tomt, sier Songe Longomo, soldat i RCDs hær.

De to barna, Malo og Songe junior, ble ført til hovedstaden Kinshasa av regjeringsstyrkene. I hovedstaden bodde de sammen med naboer som også hadde rømt fra Bunia.

– Naboen var sammen med oss da vi rømte. Vi så døde mennesker overalt, og det er bare takket være Gud at vi selv overlevde. I alle de årene vi var i Kinshasa trodde jeg mamma og pappa også var døde. Jeg så kampene på tv og jeg visste at pappa var soldat. Derfor trodde jeg at jeg aldri skulle få se ham igjen, sier den 14-årige datteren Malo.

Voldtatt i hovedstaden. Hun levner ingen tvil om at de tre-fire årene barna tilbragte i Kinshasa var forferdelige, og hennes runde mage avslører at hun også ble voldtatt.

– Jeg forsto ikke at jeg var gravid. Først kjente jeg meg merkelig, som om noe blokkerte magen. Da jeg kom på sykehuset første gangen var jeg gravid i fjerde måned, og min første tanke var å ta mitt eget liv, sier hun.

Hun skal føde i august, og hun er veldig bekymret. Ikke før vi begynner å snakke om gjenforeningen i Goma 15. mai i år slapper Malo av, og et smil brer seg over ansiktet hennes.

– Det var en fantastisk overraskelse å høre at mamma og pappa levde. En velsignelse.

HVEM ER HVEM?

■ **Interahamwe:** Dødspatroljer som utførte folkemord i Rwanda i 1994. Interahamwe rømte til Goma og Bukavu for å unngå hevn. De kalles også «negative styrker».

■ **Mai-mai:** Lokale militsgrupper som ble oppnevnt for å beskytte byer og landområder. Mai-mai er ikke en samlet tropp, men består av flere ulike grupper. Mai-mai er støttet av regjeringen i Kinshasa.

■ **RCD (Rassemblement Congolais pour la Democratie):** Stor opprørsgruppe i det østre Kongo. Har siden krigsutbruddet fått støtte fra Rwanda.

DR KONGO:

■ Befolkning: 53 millioner (uoffisielle tall).

■ Antall drepte som følge av krigen: Anslagsvis 2-3 millioner.

■ Areal: Afrikas nest største land, 2 344 885 kvadratkilometer

■ Hovedstad: Kinshasa

■ Styresett: Republikk

■ Økonomi: Landet er rikt på naturressurser, blant annet diamanter, olje, gull, kull og andre mineraler. Men vanskjøtsel har gjort det til et av de fattigste land i verden. UNDP plasserer Kongo som nummer 155 av 173 i sin utviklingsindeks i 2002.

– Vi bør sende norske FN-soldater til Kongo

– Norge må si ja til Kofi Annans bønn om å sende soldater til Kongo. Situasjonen for sivilbefolkningen er desperat og den krever umiddelbar reaksjon fra det internasjonale samfunnets side, sier Raymond Johansen, generalsekretær i Flyktningerådet.

Men foreløpig er det lite sannsynlig at Norge vil bidra med soldater.

– Vi har dette til vurdering, men det er begrenset hva Norge kan bidra med. Det er vanskelig for oss å bidra med militært personell, men

vi vurderer andre former for bidrag, sier pressetalsmann i Utenriksdepartementet Karsten Klepvisvik til NTB.

Nylig ga Sikkerhetsrådet grønt lys for å opprette en fransk-ledet fredsbevarende styrke på over 1000 mann i Kongo. Også Sverige, Storbritannia, Belgia, Tyskland, Spania, Italia, Canada og Sør-Afrika skal ha sagt seg villige til å bidra med soldater.

Flyktningerådets leder Raymond Johansen, som var statssekretær i UD under Ap-regjeringen, er kritisk

til at Norge har inntatt en mer avventende holdning enn Sverige.

– I dag stiller vi villig opp under NATO-kommando, men har fullstendig underprioritert FN. Ser vi på oss selv som en humanitær stormakt, må vi også stille opp der de humanitære behovene er størst, sier Johansen.

Flyktningerådet driver i dag, som eneste norske organisasjon, store prosjekter i det østlige Kongo med støtte fra Utenriksdepartementet.

notiser

Iraks helsesystem i ruiner

Saddam-regimets fall har ført til kollaps i den offentlige administrasjonen i Irak. Resultatet er en stadig forverring av helsesituasjonen i landet. I samarbeid med FN, Verdens Helseorganisasjon og ansatte fra Helseministeriet, arbeider CARE med å få helsesystemet på beina igjen. Mer enn 126.000 barn er blitt født i Irak siden krigen startet.

Mange av dem har ennå ikke fått tuberkulosevaksine, og ingen barn under fem år får de regulære vaksinene de trenger. Sykdommer som skyldes dårlig kvalitet på vann og mat er i ferd med å nå epidemiske nivåer. Sykehus over hele Irak rapporterer om tilfeller av diaré som er to til fire ganger høyere enn normalt for årstiden. Viktige offentlige myndigheter har forsvunnet, inkludert Helseministeriet. Resultatet er at befolkningen i Irak er på vei inn i en alvorlig krise, sier Anne Morris, CAREs nødhjelpsdirektør i Irak.

- Selv om Irak ble styrt av en grusom diktator, hadde landet en svært effektiv siviladministrasjon. Helsesituasjonen i landet var kontinuerlig under oppsyn. Folk kunne dra til sykehusene og få behandling. Men nå er det ingen som overvåker helsesituasjonen eller driver med forebyggende arbeid. Sykehusene og helseklinikkerne er i ferd med å gå tomme for utstyr, sier Morris.

Irak-krigen har svekket tilliten til FN

Irak-krigen har økt skillet mellom amerikanere og vest-europeere, ytterligere oppildnet den muslimske verden, svekket støtten til kampen mot terrorismen og betydelig svekket den globale offentlige opinionens tillit til pilarene i etterkrigsæraen - FN og NATO. Dette går fram av en ny global meningsmåling som nylig ble lagt fram av The Pew Research Center i Washington, ledet av USAs tidligere FN-ambassadør Madeleine K. Albright.

Undersøkelsen er gjennomført i 20 land over hele verden, samt Palestina, etter avslutningen av Irak-krigen. I de fleste landene er holdningen til USA betydelig svekket i forhold til for ett år siden, men i følge rapporten er det FN som er Irak-krigens viktigste «offer». Tilliten til FN har rast nedover i nesten alle landene der sammenlignbare tall foreligger.

Mens tilliten til at USAs president Bush «gjør de riktige tingene» stort sett er lavere enn for Putin, Schroeder, Chirac og Blair, er tilliten til Osama bin Laden betydelig i en rekke muslimske land. I Indonesia, Pakistan, Jordan og Marokko svarer omlag halvparten av de spurte at de har «mye» eller «litt» tillit til at bin Laden «gjør de riktige tingene».

Noé og søsknene får nytt hjem

...men gjør nye hus foreldreløse barn til «fritt vilt» for kriminelle?

CHIMOIO (b-a): 50 hus er bygget med Redd Barna-støtte for å skape en bedre livssituasjon for foreldreløse barn på landsbygda i Mosambik. Men spørsmålet organisasjonen nå stiller seg, er om husene kan gjøre barna mer sårbare for overgrep.

• I MOSAMBIK:
SILJE BERGGRAV

BARN OG BOLIG

Kan hus spesialbygd for foreldreløse barn gjøre at de lettere identifiseres som tilgjengelige ofre av kriminelle? Spørsmålet reises av Redd Barna i Mosambik, der overgrep og ran er et økende problem på landsbygda. Men det er en kjent problemstilling i flere afrikanske land.

Nær 800.000 mosambikiske barn er i dag foreldreløse som følge av aids. I ett år har Redd Barna Norge ledet et pilotprosjekt i Mosambik der man i to sentrale provinser har jobbet for å finne løsninger og bedre livssituasjonen for foreldreløse og andre vanskeligstilte barn. Organisasjonen samarbeider nært med lokalsamfunnene for å identifisere barnas behov. Behovet for hus ble tidlig trukket frem av innbyggerne i de involverte landsbyene.

Stikker seg ut. - De pekte på at barna ofte bodde i forfalne hus uten voksenpersoner som kunne utbedre boligen. Jordhyttene er ikke bygget for å vare i mange år. Derfor valgte vi å satse på å bygge nye, stødige mursteinshus som kunne vare i opp til 10-15 år, så barna i det minste kunne være sikre på at de ville ha et trygt hjem selv om foreldrene var borte, forteller prosjektkoordinatør i Redd Barna, Judas Massingue.

Men trygghet er akkurat hva mange av de foreldreløse barna ikke opplever. Innbyggerne vi treffer i en landsby i provinsen Sofala forteller at overgrep og ran er blitt en uventet økt trussel.

- I det siste har vi hatt flere tilfeller av at foreldreløse barn er utsatt for overgrep her i landsbyen. Problemet er at folk vet hvor barna bor alene, fordi husene stikker seg ut. Overgriperne er både folk utenfra og folk som jobber i landsbyen, forteller pastor Manuel Viano Moringe.

Ny bosituasjon. Et hovedproblem er at antallet foreldreløse barn er blitt så stort i visse områder at den mer tradisjonelle måten å håndtere situasjonen, ved å ta barna inn i fosterfamilier, er blitt erstattet av en ny situasjon. I mange lokalsamfunn må barna på grunn av plassmangel bo for seg selv uten direkte beskyttelse fra voksne. Kvinnene i prosjektet forsøker å kompensere ved å ha tilsyn, gi kontakt og støtte til barna, men de kan ikke tilby direkte fysiske beskyttelse ved å bo sammen med dem.

AIDS I MOSAMBIK

■ Myndighetene i Mosambik anslår at rundt 16 prosent av befolkning er hiv-smittet.

■ Bortimot 800.000 barn sies å være foreldreløse på grunn av aids.

- Jeg liker disse møblene, spesielt denne sofaen, sier Noé Journal. Møbelannonsen har den fo

Noé Journal og søsknene bor inntil videre alene i den gamle jordhytta til venstre. De gleder seg til å flytte inn i det nye huset (til høyre) bygget av Redd Barna.

- Vi er glade for husene, men skulle gjerne visst hvordan vi bedre kan sikre barna mot inntrengere. Myndighetene tar for lett på slik kriminalitet, og straffer ikke overgriperne hardt nok, mener landsbypastoren.

Redd Barna Norges stedlige representant i Mosambik, Helene Andersson-Novela, mener på sin side at problemet ikke hovedsakelig skyldes de nye husene.

- Disse barna er i utgangspunktet ekstra sårbare for overfall og ran. I de fleste tilfeller av overgrep på foreldreløse barn, der man har klart å pågripe overgriperen, har det vist seg at overgriperen var kjent i området og uansett visste hvor disse barna bodde, sier hun.

Lettere å låse. Andersson-Novela sier problemstillingen har vært diskutert grundig med partnerorganisasjonene, men at man er enig om å fortsette arbeidet med bygging og reparasjon av hus.

- Partnerne våre mener at den husmodellen vi bygger i dag, ikke avviker fra andre nye hus som byg-

ges i området eller vekker spesiell oppmerksomhet. Vi tror heller at de nye, solide husene har motsatt effekt, ved at de er lettere å stenge døren og låse enn mange av de gamle husene, påpeker Andersson-Novela.

Det er folk i lokalsamfunnet som står for det praktiske ved husbyggingen, og siden oppstarten i fjor, er rundt 50 hus blitt bygget i de to provinsene. Redd Barna søker for tiden finansiell støtte til å utvide pilotprosjektet til et fireårig prosjekt som vil omfatte flere provinser. Husbygging er bare en del av prosjektet, som også omfatter utdeling av identifikasjonskort som gir foreldreløse barn rett til gratis helsebehandling og skolegang, matrasjoner fra World Food Programme, utdeling av skolemateriell og klær, samt opplæring i husholdning, barnerettigheter og HIV/AIDS-spørsmål av kvinner som tar seg av barna i det daglige.

Optimist. I en annen landsby som får husbyggerbistand fra Redd Barna, treffer vi 15 år gamle Noé Journal. Den foreldreløse gutten og de fire søsknene venter på nytt hus, og

em

Foreldrelose 15-åringen hengst opp for å pynte i jordhytta.

FOTO: RUI ASSUBUJI

har et optimistisk syn på fremtiden. På veggen i jordhytta har 15-åringen hengst opp en avisside til pynt, med reklamebilder av møbler han kunne tenke seg.

– Jeg liker spesielt denne sofaen. Jeg gleder meg til å flytte inn i det nye huset. Her i den gamle jordhytta renner regnet inn, forteller han.

For tida har husbyggingen stanset opp på grunn av mangel på spiker, men Noé har godt håp om å flytte inn sammen med søsknene, i alderen fire til 17 år, i løpet av få uker. Etter at foreldrene døde med kort tids mellomrom, har barna fått hjelp av kirkeorganisasjonen Redd Barna samarbeider med, til innkjøp av husgeråd som en kasserolle, noen matter og en vannkrukke til det nye huset. En fostermor er utvalgt til å ha oppsyn med barna om dagen –

men om natten sover de alene.

Kontinuerlig diskusjon. Helene Andersson-Novela sier Redd Barna har fått mye positiv respons på prosjektet på grunn av den direkte innsatsen for å hjelpe barna, noe som fortsatt mangler i mye HIV/AIDS-arbeid i Mosambik. Hun sier organisasjonen under hele prosessen har diskutert positive og negative konsekvenser av prosjektet, men at man har kommet til at de nye husene i sum gjør livssituasjonen betydelig lettere for barna.

– Det er grusomt at barn blir utsatt for overgrep, men i bunn og grunn handler det om følgende: er det bedre for barna at vi ikke gjør noe for dem, fordi vi ikke vil ta risikoen for at noe skal gå feil? spør hun.

– Institusjoner kan være bra

Vi må senke vår motstand mot å bygge institusjoner for foreldrelose barn i Afrika, mener forsker Bawa Yamba ved det Nordiska Afrikainstitutet.

Yamba har i en årrekke forsket på situasjonen for foreldrelose barn i Ghana, Zambia, Malawi og Zimbabwe, og er kjent med at disse barna regnes som lette ofre og er mer utsatt for ran og overgrep enn familier med voksne.

– Den beste løsningen er å beholde barna i lokalsamfunnet. Men når dette ikke fungerer, trenger vi å ha en åpen holdning og se på hva som er det beste for barna. De fleste forbinder barnehjemsinstitusjoner med undertrykkende strukturer og mangel på psykososial omsorg, men jeg har selv sett eksempler på svært vellykkede institusjoner i blant annet Zambia, sier han.

Oppskriften, mener Yamba, er et opplegg der barna får skolegang eller yrkestrening under frihet til selv å forme sin egen hverdag, og at de vender tilbake til lokalsamfunnet når de blir litt eldre.

Forskeren er klar over hvor kontroversiell ideen om barnehjemsinstitusjoner er, både blant vestlige hjelpeorganisasjoner og afrikanere, men mener det i mange situasjoner er en tryggere og bedre løsning enn å overlate omsorgen for foreldrelose til tilfeldige personer i lokalsamfunnet.

– Altfor mange hjelpeprosjekter for barn er ikke fundert i forskning på hva som fungerer best, men er ad hoc-løsninger som viser seg å være irrelevante eller ha uønskede konsekvenser for disse barna som i utgangspunktet er ekstremt sårbare, sier han til Bistandsaktuelt.

Elendige kaffepriser rammer Uganda

Elendige kaffepriser på verdensmarkedet har de siste årene rammet Ugandas økonomi. Nå håper Uganda at nyplanting og omlegging av produksjonsmetodene skal gi bedre kaffekvalitet og dermed høyne eksportinntektene.

• SYLVIA JUUKO

UGANDA Kaffe er bærebjelken i Ugandas økonomi og er den eksportartikkelen som bringer mest inntekter til landet. Dette gjør Uganda sårbar overfor svingningene på det globale råvaremarkedet, og spesielt overfor svingninger på kaffemarkedet. Det har vist seg tydelig de tre siste årene hvor kaffeprisene har gått kraftig ned.

I 2002 fikk Uganda inn om lag 670 millioner kroner på kaffeeksport, til sammenligning var eksportinntekten 2,6 milliarder kroner for fem år siden. I tillegg har kaffe produsentene hatt problemer med tørke og sykdom på kaffetrærne. Til tross for disse problemene er Uganda fortsatt en av de fem største kaffe produsentene på verdensmarkedet.

Lønna minker. Eriyasi Kafeero (39) er en av kaffebøndene som har fått merke prisnedgangen. Gården hans ligger i Luweero, nær hovedstaden Kampala. I tillegg til å dyrke grønnsaker som brødfør Kafeeros mange familiemedlemmer, bruker han over en hektar land til å dyrke kaffe. Pengene fra kaffesalget representerer en liten, men viktig inntekt for familien. Kafeero er ikke fornøyd med det økonomiske utbyttet, men han fortsetter likevel å dyrke kaffe.

– Det jeg har gjort er å øke produksjonen, ellers ville jeg fått en betydelig mindre inntekt på grunn av prissvingningene på kaffemarkedet. Jeg kan ikke gjøre annet, for jeg trenger pengene for å kunne gi barna mine en utdanning, sier han.

Nye tiltak. Tidligere pleide Kafeero å legge kaffebønnene utover på bakken for å la sola tørke dem. Denne tradisjonelle metoden fører til at bønnene blir utsatt for skitt og insekter. Gjennom den norske bistandsorganisasjonen Strømmestiftelsen har han imidlertid fått et lån som har gitt ham anledning til å forbedre kaffedyrkingen. Nå bruker Kafeero en kaffetørker slik at kaffen han produserer får en bedre kvalitet. Han har dessuten fjernet de fleste kaffetrærne som var angrepet av rotsykdom og plantet nye og mer motstandsdyktige trær som gir større avlinger.

Bekymret. Kafeero bekymrer seg like fullt for de lave kaffeprisene, og det er han ikke alene om. I Uganda lever mer enn 2,8 millioner mennesker av kaffeproduksjon. Prisfallet har ført til at kaffebøndenes inntekt har minnet betraktelig, og gjennomsnittslønna er blitt svært lav. Nå ligger den på omtrent 1300 kroner. De mest effektive kaffedyrkerne som avler en middels stor åker med kaffesorten Robusta, kan vente å tjene om lag 1500 kroner, mens bønder som har eldre kaffeplanter, tjener om lag 670 kroner i året.

Fall i kaffeproduksjonen. En av årsakene til dagens lave kaffepriser, er at det er overskudd av kaffe på verdensmarkedet. Kaffeproduksjonen på verdensbasis er imidlertid på vei ned, og på sikt gir det håp om at kaffeprisene vil stige. Fra 2001 til 2002 sank eksporten med nesten ti millioner sekker.

Analytikerne venter at eksporten fra de fleste kaffe produsentene vil fortsette å synke, mens Brasil og Vietnam vil konsolidere sine posisjoner som verdens hovedeksportører. De lave produksjonskostnadene i disse landene gjør det dessuten vanskelig for andre land å konkurrere med Brasil og Vietnam.

Uganda har nå satt i gang flere tiltak for å styrke sin posisjon på verdensmarkedet. Landets største marked er EU, og utgjør over 92 prosent, mens Sudan og Marokko er landets viktigste markeder i Afrika. I Skandinavia er det stort sett Norge som importerer råbønner fra Uganda, selv om volumet har minket i det siste. Ifølge Norwegian Coffee Association, importerte Norge 122.400 kilo kaffe i 2000, mens vi fikk 55.800 kilo til landet i 2001.

Tilfører kaffen verdi. Med dagens overproduksjon er kvalitetskaffe nøkkelen til det globale markedet, samtidig som det vil gi produsentene en gunstigere pris. Ugandas avlinger har imidlertid kvalitetsproblemer på grunn av de primitive metodene som blir brukt i produksjonen. For å bedre kvaliteten støtter Uganda Coffee Development Authority (UCDA) ulike prosjekter rettet mot flere ledd i kaffekjeden, produksjonen, foredlingsprosessen og markedsføringen. Et program gir støtte til omplanting av kaffetrær. Gamle trær og trær som er ødelagt av sykdom erstattes slik at produksjonen blir opprettholdt på et bærekraftig nivå.

Sylvia Juuko er journalist i Uganda. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

Noen kaffebønder tørker bønnene på bakken, men det forringer kvaliteten på kaffen fordi den blir utsatt for skitt og bakterier.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Dress og slips har overtatt i uniform

Demokratiet er styrket, men bedre kår for Guatemalas fattige forblir en fjern drøm

GUATEMALA CITY (b-a): Militærregimenes, geriljaenes og massakrenes tid er definitivt over i det mellom-amerikanske landet Guatemala. Det synes å være den store gevinsten av fredsavtalene som ble undertegnet for syv år siden. Men de gode intensjonene om bedre kår for de fattige, som også var en del av avtalene, er det blitt lite eller ingen ting ut av.

• I MELLOM-AMERIKA:
GUNNAR ZACHRISEN

GUATEMALA I mange år var Guatemala et av kroneksempelene på Latin-Amerikas brutale diktaturer. I den kalde krigens dager var guatemalanske offiserer blant de ivrigste elevene på USAs militærakademier – også kalt «diktatorskoler», og de skuffet ikke i sin kamp mot kommunismens framvekst. I 36 år – fra 1960 til 1996 – klarte de å demme opp for geriljagrupperes forsøk på å skape uro og revolusjon i Guatemala.

I perioden fram til 1986 overtok den ene generalen etter den andre i presidentpalasset i Guatemala City. Noen få spede forsøk på sivilt styre og demokrati ble raskt stoppet ved hjelp av militære kupp og brutal undertrykkelse. Det gikk lang tid før USA begynte å stille kritiske spørsmål rundt sin egen støtte til regimer som var ansvarlige for overgrep mot opposisjonelle og indianergrupper. Alt dette skjedde i et land der en liten elite eide det aller meste av jord og rikdom. Den fattige majoriteten, som i hovedsak er indianere, var frarøvet både makt og muligheten til velstand, noe som skapte grobunn for venstreorienterte geriljagrupper.

Troskap. I dag syv år etter at fredsavtalene ble forhandlet fram og undertegnet – blant annet med støtte fra norsk fredsdiplomati – er de uniformerte machomenn definitivt tilbake i sine militærforlegninger. Selv om deres makt og innflytelse fortsatt er betydelig, blir deres troskapsed overfor grunnloven, demokratiet og den sivile presidenten tatt på alvor. Det bekrefter alle kilder vi snakker med i Guatemala City – enten de tilhører høyre eller venstre fløy i politikken.

Tegnene på en demokratisering av den tidligere militærstaten er tydelige: Pressen kritiserer nå åpent både president Alfonso Portillo, regjeringspartiet og de militære lederne. De militære styrkene er redusert i antall, og er ikke lenger redskap for en systematisk statlig undertrykkelse av befolkningen. Den tidligere geriljabevegelsen er omgjort til et politisk parti som er representert i nasjonalforsamlingen. Det er avholdt fredelig valg, tilsynelatende uten omfattende valgfusk. En sivil president fra ett parti har overtatt etter en annen fra et annet parti, og snart er det klart for nye nasjonale valg.

De lette tingene. – Vi har klart de lette tingene, å lage nye lover, skape nye institusjoner og utnevne nye myndighetspersoner, men endringer av grunnleggende holdninger og sosiale relasjoner er ikke skjedd. Vi

Den 76 år gamle eks-generalen **Efraim Rios Montt** fortsetter å kaste sin skygge over guatemalansk politikk. Nylig ble han nominert som regjeringspartiets presidentkandidat.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

”
20 familier sitter med kontroll over halve økonomien.

Haroldo Eric Quej Chen, talsmann for regjeringspartiet FRG.

er langt unna å utvikle et moderne demokrati. Staten er svak, og konservative krefter sitter fortsatt på store privilegier og hindrer en effektiv omfordeling av ressurser, sier Victor Galvez, som er direktør ved FLACSO – en anerkjent institusjon for samfunns- og miljøforskning.

Han beskriver en utvikling i opinionen i retning av tretthet og likegyldighet i forhold til de såkalte fredsavtalene. Det spesielle med fredsavtalene i Guatemala, i motsetning til i mange andre land som har hatt borgerkrig, var at begge parter – URNG-geriljaen og den daværende konservative regjeringen – også underskrev på et løfte om å skape en bedre framtid for landets fattige, i tillegg til å tilby hverandre en fredelig sameksistens. Freden fikk de til, men ikke fattigdomsbekjempelsen.

– Flertallet i befolkningen så på freden som en mulighet for utvik-

ling – en utvikling de har sett lite til, sier Galvez.

Han mener at et svakt offentlig apparat med minimale skatteinntekter gir et for dårlig grunnlag til å kunne drive en effektiv utviklingspolitikk. Dessuten mangler det endringskrefter – i form av engasjerte grasrotorganisasjoner – som kan presse fram virkelige sosiale og økonomiske reformer for befolkningen.

Splittelsen og svakheten i indianerorganisasjonene er ett av eksemplene på det. Dette kom tydelig til uttrykk under folkeavstemningen i 1998, da befolkningen skulle ta stilling til et forslag om endringer i grunnloven som blant annet innebar større rettigheter for urbefolkningen. Blant annet som følge av at indianerne selv ikke møtte fram til urnene i tilstrekkelig antall gikk hele grunnlovsreformen i vasken.

Kuppgeneral i sivil. Det gjorde indianerbefolkningen derimot da den tidligere kuppgeneralen Efraim Rios Montt, kanskje den mest brutale morder av samtlige militærdiktatorer i Guatemalas nyere historie, stilte til valg sammen med sitt parti FRG under siste parlaments- og presidentvalg. Hele 1 million stemmer kunne den religiøse generalen og hans partifeller telle opp før de inntok regjeringskontorene. Riktignok var den tidligere kupp-generalen forhindret fra å stille som president på grunn av grunnlovsbestemmelser, men i sin posisjon som «partihøvding» og parlamentets president er det fortsatt han og familien som trekker i de trådene som styrer presidenten, mener de fleste observatører.

Det er betydelige ulikheter i politisk analyse mellom samfunnsforskeren Galvez og førstesekretær i

enes land

Lærerorganisasjonene er, etter manges mening, den eneste kraft i det sivile samfunnet. Nylig fikk de til en avtale med regjeringen etter 50 dagers streik.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/JAIME PUEBLA

parlamentet Haroldo Eric Quej Chen fra regjeringspartiet FRG, men begge er enige om at skjev fordeling av ressurser er en grunnleggende forklaring på fattigdommen i landet. For Quej Chen er det imidlertid FRG som representerer den radikale kraft som skal omforme Guatemala til et velferdssamfunn, i kamp mot høyrepartiene i parlamentet og en reaksjonær økonomisk elite.

- Guatemala er et land der 20 familier i hovedstaden sitter med kontroll over 50 prosent av de økonomiske ressursene. De er «barn» av de spanske erobrerne. Dette oligarkiets innflytelse kommer til uttrykk ved at all politikk innrettes mot at den samme eliten skal opprettholde sine monopoler og privilegier. De ser seg tjent med at det store flertall er fattige som de kan utnytte som billig arbeidskraft, sier han.

Quej Chen framholder at FRGs politiske mål derimot er at alle Guatemalas innbyggere skal bli virkelige samfunnsborgere. - Ikke som i dag «herskap og tjenestefolk», sier han.

Konfrontasjon. Maya-indianeren Quej Chen viser til opphevelsen av det nasjonale sukkermonopolet og forsøket på å øke skattenivået som eksempler på saker der regjeringspartiet har tatt kampen opp mot den økonomiske eliten og deres venner i høyrepartiene.

Han avviser samtidig at det eksisterer noen slags allianse mellom eks-generalen Rios Montts parti og en annen økonomisk elite - de militære toppledere.

- Det er ikke lenger noen relasjoner mellom regjeringspartiet og de militære. Tidligere hadde de sterk innflytelse over landet, i dag er de bare en yrkesgruppe på linje med mange andre som er nødt til å tjene staten. Dessuten blir det jo også stadig færre av dem, sier parlamentets førstesekretær.

Årlig budsjettsprekk. I motsetning til sine hatske angrep på «oligarkene» i næringslivet, har han intet vondt å si om de militære og deres privilegier, og han nevner heller ikke at de militære lederne har fått økt nivået på militærbudsjettet til tross for at borgerkrigen er over og antallet soldater er redusert med 30.000 mann. Mens det i dag er

åpenhet rundt alle de sivile departementenes budsjetter, er det ennå et omfattende hemmelighold knyttet til militære økonomiske disposisjoner, blant annet budsjettene til presidentens egen militærgarde Estado Mayor Presidencial - et tradisjonsrikt maktsentrum som har satt blodige spor etter seg i Guatemalas historie.

Nye rapporter fra landets menneskerettsorganisasjoner (finansiert av UNDP) påpeker samtidig at Finansdepartementet har en påfallende tendens til å øke budsjettene til fordel for de militære i løpet av budsjettåret. Samtidig foregår det enorme overføringer av midler til for eksempel å kompensere for hærens utgifter til utdeling av kunstgjødsel til bondene.

- Disse budsjettoverskridelsene og -omrokkingene har økt under den sittende regjeringen, forteller nordmannen Hans Petter Buvollen som er prosjektleder for det militære kartleggingsprosjektet i UNDP.

I FRGs første regjeringsår - 2000 - var budsjettsprekken på forsvarsbudsjettet i forhold til hva parlamentet hadde vedtatt på solide 35 prosent og i 2001 på hele 85 prosent, og fenomenet har fortsatt å dukke opp igjen i årene etter.

I rapportene påpekes det også at militære ledere siden 1960-tallet har foretatt omfattende oppkjøp av eierandeler i banker, forsikringselskaper og næringsliv, i tillegg til at de nå besitter enorme landeiendommer.

56 prosent fattige. Mens ulike eliter kjemper om de økonomiske godbitene i det vakre og fruktbare landet livnærer storparten av befolkningen seg som de har gjort det i de siste 100 år, enten som plantasjearbeidere i lavlandet eller som småbønder på karrige jordlapper i høylendet. De fleste av dem er mayaindianere. UNDP anslår at 56 prosent av befolkningen lever for under to dollar om dagen, og av disse igjen tilhører 6 av 10 kategorien «ekstremt fattige» med en inntekt på én dollar.

- Hvis man bare ser på statistikken over gjennomsnittsinntekt - som er på nesten 2000 dollar per år - er levestandarden tilsynelatende ganske bra, men problemet er en vanvittig skjev fordeling, sier nestleder ved UNDPs Guatemala-kontor

Violeta Mazariegos i Accion Ciudadana.

Les mer om forsvarsbudsjettene og de militæres innflytelse i det økonomiske liv:

«El Emporio de los Militares», CONADEH-GUA, Guatemala 2003.

«Desarmemos el presupuesto. Monitoreo y reducción del gasto militar en Guatemala.»

CONADEH-GUA/UNDP, Guatemala 2003.

Barbara Pesce-Monteiro. Hun viser til at bare ett land i Latin-Amerika, Brasil, har større forskjeller mellom rike og fattige enn Guatemala.

Økte sosialbudsjetter. Både hun og andre observatører tilkjenner FRG-regjeringen en viss interesse for og vilje til å bekjempe fattigdommen i landet, blant annet er utdannings- og helsebudsjetter økt, men de totale resultatene er ikke imponerende. Det gir samtidig grobunn for stadig avsløringer av løftebrudd og påstått svindel i landets aviser, som i all hovedsak er eiet av den reaksjonære økonomiske eliten i hovedstaden.

- Regjeringen har nok en vilje til å gjøre noe, men den har små ressurser og åpenbare problemer både internt og eksternt, sier Pesce-Monteiro.

Den beinharde kampen med arbeidsgiverne om å øke skattenivået til 12 prosent av verdiskapningen, som regjeringen tapte i et parlament dominert av høyrepartier, er ett eksempel på de problemene den populistiske Portillo-regjeringen står overfor. Stadige korrupsjonspåstander i avisene er en annen, og de ble ikke færre av at landets fremste korrupsjonsetterforsker Karen Fischer, plutselig fant å måtte rømme landet tidligere i år, etter å ha motatt dødstrusler.

Tolererer korrupsjon? - Om det er mer korrupsjon enn tidligere vet vi ikke, men forskjellen er at nå tør pressen skrive om det, sier den kjente avvisspaltisten og tidligere redaktør i ukeavisen La Cronica Gustavo Berganza.

Også ulike kilder i regjeringsapparatet bekrefter overfor Bistandsaktuelt at landet har et betydelig korrupsjonsproblem, men framhever samtidig at det er iverksatt ulike tiltak for å få bukt med problemet,

- Tross alt mye positivt

- Det er viktig å sette dagens hendelser i det riktige historiske perspektiv, sier Norges ambassadør i Guatemala Rolf Berg.

Han viser til at man siden fredsavtalene ble undertegnet i 1996 har sett en åpning av det politiske rom, en revitalisering av det sivile samfunnet og begynnelsen på flere substansielle institusjonelle reformer knyttet til maktfordelingen i samfunnet.

- Fredsavtalene representerer en viktig videreføring av prosessen som ble startet i 1985 med gjeninnføring av demokratiet. Samtidig er det grunn til å merke seg at fredsavtalene - med sine krav om sosiale og økonomiske reformer - er blant de mest omfattende og ambisiøse i sitt slag. Et hovedproblem er at staten mangler de nødvendige ressurser og kompetanse for å gjennomføre dem, sier Berg.

Ambassadøren viser til at landets statsbudsjett i 2003 er om lag på samme nivå som Oslo kommunes, mens befolkningsgrunnlaget er cirka 20 ganger større.

- Det er selvsagt mye som kunne vært gjort annerledes og bedre for å få til en bedre oppfølging av fredsavtalene, men freden i seg selv, en menneskerettighetssituasjon som

NORSK BISTAND

■ Norsk bistand til Guatemala beløp seg i fjor til 91 millioner kroner, hvorav cirka en tredjedel går gjennom norske ikke-statlige hjelpeorganisasjoner.

■ Bistanden til Guatemala er i hovedsak begrunnet med oppfølgingen av fredsavtalen som ble inngått mellom URNG-geriljaen og den daværende konservative regjeringen, utgått fra partiet PAN i 1996.

■ Norsk bilateral bistand er innrettet mot å styrke statlige institusjoners kapasitet og kompetanse til å gjennomføre fredsavtalene. Hovedsatsingsområder er oppbygging av rettsstaten, fred og forsoning, menneskerettigheter, støtte til urbefolkning og miljø-satsing.

■ Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp og Redd Barna, samt enkelte andre norske organisasjoner, driver bistandsarbeid gjennom lokale partnere.

blant annet styrking av statlige kontrollmekanismer.

- Det er vanskelig å få til noen virkelig effektiv kamp mot korrupsjon så lenge regjeringen har en toleranse for det, og så lenge det ikke finnes noen sterke krefter i det sivile samfunnet som kjemper mot det, sier Violeta Mazariegos i Accion Ciudadana, en av organisasjonene som overvåker oppfølgingen av fredsavtalene.

Ifølge henne sliter det sivile samfunnet ennå med å lege sårene etter borgerkrigen. Mange av datidens ledere ble drept gjennom 36 år med borgerkrig, og virkelig sterke medlemsorganisasjoner eller fagforeninger finnes knapt.

tross alt er langt bedre enn under borgerkrigen og det faktum at de militære respekterer et sivilt politisk styre er i seg selv store framskritt for et land med en så blodig historie, sier Berg.

Han legger samtidig ikke skjul på at landet sliter med betydelige problemer knyttet til korrupsjon, kriminalitet, mafiavirk-somhet og straffefrihet for forbrytelser.

Norges ambassadør Rolf Berg.

Dialoggruppen for bistands-giverne, som Norge for tida leder, la under det ny-lig avholdte giverlandsmøtet stor vekt på behovet for å sikre en større medvirkning fra det guatemalanske samfunnet i oppfølgingen av fredsavtalene. Mer midler til sosiale sektorer, kamp mot korrupsjon, mer fokus på problemet med straffefrihet og økt dialog med ulike samfunns-sektorer var blant de ønsker og krav som ble fremmet av giverlandene. Større åpenhet i forvaltningen, eksempelvis rundt forsvarsbudsjettet, var også blant kravene.

Fortsetter neste side >>>

>>> Fortsettelse fra foregående sider

Tysk FN-topp feller hard dom over Guatemala

GUATEMALA

Lederen av FNs spesialorgan for Guatemala, tyskeren Tom Koenigs, felte en hard dom over den politiske eliten i landet, da han nylig leverte sin rapport om oppfølgingen av fredsavtalene fra 1996 før bistands-givermøtet i midten av mai. Til sammen 20 giveland, blant dem Norge, deltok på møtet.

Det internasjonale samfunnets fremste representant i landet benyttet anledningen til å slå fast at han var svært skuffet over den manglende framdriften i forhold til fredsavtalen, ikke minst i forhold til sosial og økonomisk utvikling for de brede lag av folket. Han framholdt også at det har vært et økende antall brudd på menneskerettighetene det siste året. Omfattende korrupsjon, økende kriminalitet og manglende evne til å etterforske og straffe forbrytere var også blant anklagene.

Til BBC sier Guatemalas president Alfonso Portillo at rapporten fra FNs spesialorgan MINUGUA er «skjev» og preget av at man bare har snakket med et utvalg av aktører knyttet til fredsprosessen.

Overfor Bistandsaktuelt sparer heller ikke FN-talsmann Koenigs på kruttet i sine karakteristikker av den populistiske regjeringen.

- Dette landet er styrt av en regjering som gir begrepet «inkompetanse» en ny og dypere mening. Grunnleggende styringsprinsipper brytes hver eneste dag i hvert eneste av regjeringens departementer, sier han.

Koenigs, med bakgrunn blant annet som radikal politiker fra partiet De Grønne i Tyskland, mener at årsaken til vanstyret i landet ligger i manglende demokratiske tradisjoner, en politisk kultur preget av konfrontasjon framfor dialog og korrupsjonsproblemer.

- I denne regjeringen finnes det to ministre som har holdt stand i tre år. Alle de andre er blitt byttet ut. Og

Tom Koenigs.

tradisjonen er slik at hvis sjefen skiftes ut, så følger resten etter - for å erstattes av sjefens venner. Manglende kontinuitet er et alvorlig styringsproblem, sier FN-talsmannen.

- Det slutter heller aldri å overraske meg hva sentrale politikere i dette landet kan finne på å si. Løgn er tilsynelatende fullstendig godtagbart i den nasjonale politiske retorikk. Når presidenten i et land med minimale statlige budsjetter bruker valgmøter til å love store pengebeløp til befolkningen, da er han også med på å skape et problem, sier FN-talsmannen.

Koenigs inntrykk er at hele det sivile samfunnet i landet, den politiske opposisjonen og en rekke frustrerte FRG-medlemmer nå håper på en ny regjering.

- Problemet er bare at heller ingen av de andre partiene har et helhetlig og troverdig politisk program, bedre administratorer eller mer styringserfaring, sier han pessimistisk.

GUATEMALA

■ Guatemalas befolkning er på omlag 11 millioner mennesker.

■ Mellom 40 og 50 prosent av befolkningen i Guatemala er maya-indianere. Resten av befolkningen er i hovedsak ladinoer (etterkommer etter spanjolene), mestiser og svarte (garifunae ved Atlanterhavskysten).

■ Flertallet av befolkningen livnærer seg som landarbeidere på plantasjer eller som småbønder i høylandet.

Krigsveteraner får erstatning

Guatemalas president Alfonso Portillo gjør som Robert Mugabe i Zimbabwe. Han lover erstatninger til landets «krigsveteraner».

I begynnelsen av mai gikk tidligere medlemmer av de såkalte «sivilpatroljene» igjen til aksjon - med krav om erstatninger for sin «krigsinnsats». En lokal guvernør ble bortført og offentlige bygninger satt i brann i byen Chicacao, mens en person ble drept og flere skadet under oppføyer.

De kraftige protestaksjonene har ført til at regjeringen nå har bøyet av og har begynt å utbetale erstatninger. Det har igjen ført til kritikk. Menneskerettighetsgrupper i lan-

det påpeker at det er grupper som har stått for omfattende menneskerettighetsbrudd som nå får erstatning. Samtidig venter ennå flertallet av familiene til krigens ofre fortsatt på økonomisk kompensasjon, men et nytt presidentdekret fastslår at også de skal ha krav på erstatning.

Til sammen 200.000 mennesker, i hovedsak opposisjonelle og maya-indianere, mistet livet under borgerkrigen. Blant de som spilte en viktig, blodig rolle var de såkalte sivilpatroljene - et landsbybasert borgervern og angiversystem etablert av general Efraim Rios Montt i kampen mot geriljaen.

Rios Montt nominert på ny

På regjeringspartiet FRGs partikongress 24. mai ble den gamle generalen og partistifteren Efraim Rios Montt på ny proklamert som partiets presidentkandidat.

Selv om grunnloven forhindrer tidligere kuppemakere i å stille som presidentkandidater, vil partiet søke å få den nasjonale grunnlovsdomsstolen med på å godkjenne hans kandidatur. FRG har hyret opp en gruppe jurister som skal forberede saken. Juristene mener blant an-

net at det ikke var Rios Montt selv som sto bak kuppet i 1982, men at han følte seg nødt til å ta på seg presidentembetet.

Rios Montt regnes som å representere FRGs anti-oligarkiske linje. Han var kristeligdemokratens presidentkandidat i 1974. Etter manges mening vant han valget den gang, men som følge av valgfusk ble han likevel slått av den norsksettete generalen Kjell Laugerud.

Høyt spill om ma

De tamilske tigrene boikottet giverkonferansen

KADDAIKADU (b-a):

Tamiltigrene (LTTE) har trukket seg fra forhandlingene i Sri Lanka. Hele fredsprosessen er inne i en svært kritisk periode. Manglende iverksettelse av utviklingsprosjekter er en årsak til problemene.

• I SRI LANKA: TORGEIR NORLING

SRI LANKA

- Vi har ingen brønn, ingen helsetilbud og ingen har tilbudt seg å hjelpe, sier Josep Rokku og rister på hodet.

Vi befinner oss i fiskerlandsbyen Kaddaikadu, i et område kontrollert av tamiltigrene (LTTE), øst på Jaffnahalvøya. Det har bare gått tre måneder siden den 53 år gamle fiskeren, etter 12 år på flukt, vendte tilbake til hjemstedet. Gleden han følte over å vende hjem ble imidlertid snart snudd til ny fortvilelse.

Kaddaikadu var ikke lenger den velstående og idylliske landsbyen han husket. Hvert eneste hus var jevnet med jorden. Ikke engang grunnmuren er tilbake av huset han engang bodde i. Foreløpig har de 200 hjemvendte familiene søkt tilflukt i enkle stråhytter, men ifølge Rokku sniker giftige slanger seg inn i hyttene om natten.

- I forrige uke ble en mann bitt, han døde bare to timer senere. Vi trenger hjelp, men ingenting ser ut til å skje, sier han.

Liten fremgang. Rokku er langt fra den eneste som klager over manglende fremgang i arbeidet for å bedre forholdene for befolkningen i de krigsherjede områdene av Sri Lanka. Denne uken valgte LTTE, som allerede i april trakk seg fra fredssamtalene, også å boikotte en stor giverekonferanse i Tokyo i protest mot hva de hevder er langsom fart i utviklingsarbeidet.

Tokyo-konferansen var i utgangspunktet lansert som Sri Lankas store sjanse. Foran hele det internasjonale giversamfunnet skulle myndighetene og LTTE sammen appellere om støtte til fredsprosessen og gjenoppbyggingen av landet.

Regjeringen, med hjelp fra norske tilretteleggere, forsøkte gjentatte ganger å lokke LTTE tilbake til forhandlingsbordet, men det ble snart klart at tamiltigrene neppe ville la seg overtale.

- Forhandlingene har vært bortkastet, tordnet LTTEs politiske leder

Josep Rokku venter fortsatt på at bistanden skal nå

S.P. Tamilselvan bare uker før konferansen, og han gjorde de klart at de bare ville vende tilbake til forhandlingsbordet dersom regjeringen gikk med på å opprette en LTTE-dominert overgangsadministrasjon for de nordlige og østlige delene av landet.

Ingen utvikling. Ved tamiltigrenes politiske hovedkvarter i byen Kilinochchi, ble det også klart at stemningen ikke var like forsonende som den har vært under de vellykkede rundene av fredsforhandlingene.

- Hvorfor vil du snakke med ham, her finnes det jo ingen utvikling, får vi vite når vi ber om å få snakke med dr. Jay Maheswaran, tamiltigrenes utviklingseksperter.

Mer er det ikke å si om den saken, får vi beskjed om, og det hjelper lite å peke på at Kilinochchi tross alt det siste året er forvandlet fra en utbombet spøkelsesby til et aldri så lite kommersielt sentrum, eller at man på LTTEs egen restaurant, i luftkondisjonerte omgivelser, kan bestille et måltid av en standard man vanskelig kan oppdrive utenfor Colombo eller øyas turistområder. (En kyllingrett med navnet «Landmine» er en av favorittrettene).

Solheim avvist. Mer urovekkende er det likevel at norsk UDs spesialråd-

- Ingen alvorlig krise

Norges ambassadør til Sri Lanka aviser at fredsprosessen på Sri Lanka er inne i en alvorlig krise.

- Det er en alvorlig situasjon, det er ikke noen tvil om det, men jeg vil ikke kalle det en krise, sier Norges ambassadør til Sri Lanka, Hans Brattskar.

Han vektlegger at det ikke har vært noen indikasjoner på at situasjonen er på vei tilbake mot væpnet konflikt.

- Det er ingen store brudd på våpenhvilen, og det er ingen negative signaler i forhold til viljen til å forhandle, sier han og legger til

- Så når vi snakker om hva dette

landet har gått igjennom, tror jeg vi må sette det hele litt i perspektiv. Situasjonen nå har liksom ikke samme karakter som 19 år med krig.

Han legger imidlertid ikke skjul på at det er alvorlige spørsmål som det må ordnes opp i og at kommunikasjonen mellom partene, som i det siste har begrenset seg til brevutveksling ikke er ideell.

- Det er klart at vi må komme oss ut av denne stillstanden. På ett eller annet tidspunkt kommer man til et punkt hvor brevskrivning ikke fungerer. Man kan ikke komme frem til enighet ved å sitte og skrive brev, sier Brattskar.

akt og bistand i Sri Lanka

e i Tokyo

i fiskelandsbyen Kaddaikadu i de LTTE kontrollerte områdene.

FOTO: TORGEIR NORLING

giver Erik Solheim, heller ikke får tilgang til LTTE-ledelsen. Etter planen skulle han vært på plass for å presentere myndighetenes kompromissforslag til en løsning før Japankonferansen. Et forslag hvor regjeringen strakk seg langt for å imøtegå tamiltigrenes ønsker om større kontroll over bistandsmidlene. LTTE ville imidlertid ikke møte Solheim og ba isteden om å få forslaget i brevform. To dager senere kom avslaget som igjen indikerte at LTTE ønsket seg mer enn bistandsprosjekter for å vende tilbake til forhandlingsbordet.

- Under valgkampen foran parlamentsvalget i 2001, lovet statsminister Ranil Wickremesinghe å sette opp et overgangsstyre. Selv president Chandrika Kumaratunga foreslo et overgangsstyre i 1998, så vi kan ikke se at vårt krav er så urimelig, slår en LTTE-talsmann fast.

Aksepterer krav. Selv om LTTE kan ha rett i at kravet om et overgangsstyre ikke er urimelig, er det ikke enkelt for regjeringen å innfri kravet. Årsaken til dette bunner i Sri Lankas realpolitiske virkelighet. Gjennom historien har opposisjonen til enhver regjering konsekvent blokkert alle moderate forslag til utstrakt selvbestemmelse for den tamilske befolkningen.

Så når statsminister Ranil Wickremesinghe under giverlandskonferansen i Tokyo til slutt gikk LTTEs krav i møte, og erklærte at han ville sette opp et overgangsstyre for den nordlige og østlige delen av landet, kan det i neste omgang føre til nye problemer.

Grunnlovsmessig hodepine. Det gjenstår nemlig å se om regjeringen kan gå så langt som LTTE ønsker uten å komme i konflikt med Sri

satt ikke er klart til bruk.

Først i januar i år bestemte tamiltigrene (LTTE) og Sri Lankas myndigheter seg for at Verdensbanken skulle ta seg av etableringen og styringen av fondet. Deretter gikk det tre måneder til for å opprette selve fondet, og siden har blant annet bruddet i forhandlingene ført til at fondet ennå ikke er formelt godkjent av partene.

Skjønner frustrasjonen. Hans Brattskar, Norges ambassadør til Sri Lanka, sier at det er beklagelig at midlene ikke har kommet i bruk.

- Tre måneder er ifølge Verdensbanken ny verdensrekord for å opprette den type fond. Det gjør imidlertid ikke saken mindre frustrerende, og LTTE har et godt poeng når de sier at en del ting har gått for langsomt. Det er en frustrasjon som deles av svært mange, sier han.

Verdensbankens landdirektør for Sri Lanka, Peter Harrold, beklauger også at fondet ikke kom på plass tidligere, men mener Verdensbanken ikke kan klandres.

”

Jeg er dessverre redd for at det går galt igjen.

Josep Rokku, fisker fra Sri Lanka.

Lankas grunnlov. Om en grunnlovsendring kreves, er Sri Lankas regjering nødt til å sikre seg to tredjedels flertall i parlamentet og et direkte flertall i en landsomfattende folkeavstemning. Med en opposisjon som i økende grad har stilt seg kritisk til fredsprosessen, synes det klart at regjeringen per i dag neppe vil få det nødvendige flertallet den trenger. Dette er noe LTTE også er svært klar over og kritiske røster mener tamilgeriljaen har svekket regjeringens posisjon ytterligere ved å fremme sine krav på en måte som kan minne om ren utpressing.

Bernard A. B. Goonetilleke, som har vært fast deltager i regjeringens delegasjon til fredsforhandlingene, legger ikke skjul på at han er frustrert over situasjonen, og han gir inntrykk av at bruddet i samtalen også kan ha påvirket tillitsforholdet mellom partene.

- Om LTTE mener at hele prosessen har vært bortkastet kan man jo spørre hvorfor de i det hele tatt stilte opp så lenge som de gjorde, sier han.

Økt frykt. I fiskerlandsbyen Kaddaikadu legger ikke Josep Rokku skjul på at livet til tross for fattigdommen og vanskelighetene, er langt bedre enn hva som var tilfelle da krigen herjet. Han er fullt på det rene med at det er våpenhvilen og fredsprosessen som har gjort at han har kunnet vende hjem. Han er også klar over at det er innsatsen fra minerydnerne som i regi av Norsk Folkehjelp har fjernet et 300 meter bredt belte av landminer fra landsbyen, som har gjort at innbyggerne, etter tre alvorlige ulykker, endelig kan bevege seg forholdsvis trygt.

Som alle andre vi møter i Sri Lanka har han også et sterkt håp om at fredsprosessen fortsetter, men håpet er nå i ferd med å svinne.

- Jeg er dessverre redd for at det går galt igjen, sier han.

Torgeir Norling er norsk frilansjournalist med base i Bangkok.

”

Ifølge Verdensbanken er tre måneder ny verdensrekord for å opprette den type fond.

Hans Brattskar, norsk ambassadør til Sri Lanka..

- Et slikt fond kan ikke opprettes over natten. Det er en del steg man må igjennom, og det gjorde vi så fort det lot seg gjøre.

Tregt byråkrati. Verdensbankens representant har imidlertid stor forståelse for LTTE som har gitt myndighetene hovedskylden for det langsomme tempoet i utviklingsarbeidet.

- Det er mer enn to milliarder dollar tilgjengelig, men dagens system er ikke i stand til å absorbere midlene, så det er nesten poengløst med flere forpliktelser. Hvis vi ikke bryter igjennom, kommer det bare til å bygge seg opp. Fortsetter vi med de samme gamle mekanismene, kommer vi til å ha nøyaktig samme diskusjon om et års tid, sier Harrold.

(På giverkonferansen i Tokyo ble det klart at Sri Lanka blir lovet 30 milliarder kroner i støtte fordelt over fire år. De største giverne er Japan med 6,9 milliarder kroner og EU med 1,7 milliarder kroner. Norge gir 21 millioner kroner. red.anm.)

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: ALLOVERPRESS/GAMMA/QUIDU NOEL

1. Hvem er dette?
2. Hva er hovedstaden i Eritrea?
3. Hva heter myntenheten i Iran?
4. Når ble Mount Everest besteget for første gang?
5. Hva er Nepals viktigste inntektskilde?
6. Hva slags transportmiddel er den malaysiske Proton?
7. Hvor er Kigali hovedstad?
8. Hva slags monarki er Qatar?
9. Hva er en wat?
10. Hva heter Botswanas nasjonale flyselskap?
11. Hvem er Mark Malloch Brown?
12. Hvilke to land deler Nassersjøen mellom seg?
13. Hva het den danske forfatteren som skrev og bodde i Kenya?
14. Hva er animisme?
15. Når ble Pakistan utskilt som egen stat?
16. Hva heter Vest-Afrikas høyeste fjell?
17. Hvilken folkegruppe tilhører de fleste fremmedarbeiderne i Qatar?
18. Hvilke to hovedretninger deles buddhismen inn i?
19. Hva er riel i Kambodsja?
20. Hva het oldtidsbyen som er berømt for sine «hengende hager»?

Svarene finner du på side 23.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidsten

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Oslo-pengene ennå ikke brukt

COLOMBO (b-a): I november lovet verdenssamfunnet en halv milliard kroner til umiddelbare tiltak i de krigsutsatte områdene på Sri Lanka. Fremdeles står midlene urørt.

• I SRI LANKA:
TORGEIR NORLING

Ved siden av våpenhvilen var det bistanden som skulle bære fredsprosessen fremover og bidra til en normalisering av forholdene på Sri Lanka. Stemningen var derfor svært høy på Holmenkollen Park Hotel da verdenssamfunnet i november i fjor lovet nær en halv milliard kroner til umiddelbare hjelpetiltak. At midlene fremdeles står urørt har langt fra hjulpet på den fastlåste situasjonen i fredsprosessen.

Ikke godkjent. Forsinkelser og byråkratisk rot er en av årsakene til at fondet Northeast Reconstruction Fund (NERF), som skulle forvalte midlene fra giverkonferansen, fort-

Vridd ranking fra «tenketank»

AV THOMAS VERMES, JOURNALIST

DEBATT

I forrige nummer av Bistandsaktuelt kunne vi lese rankingen fra Centre for Global Development (CGD) i USA. Den leverer ypperlig propagandamateriale for liberalisering i den pågående forhandlingsrunden i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Verdensbanken, UNDPs leder Mark Malloch-Brown (siste Bistandsaktuelt) og andre liberalister bruker allerede CGD-rankingen i sin argumentasjon for å få slutt på matproduksjon i Norge. Det siste er nemlig konsekvensen av å avvike importvern og støtte til norsk landbruk med den uttrykkelige hensikt å la import overta.

Ut fra saklige kriterier reiser rankingen en del spørsmål om tenkingen som gjøres i det som betegnes som en «tenketank».

Ifølge rankinglista gjør handelsbarrierer og høy støtte til norsk landbruk at Norge havner på jumboplass i konkurransen om best handelspolitikk i forhold til u-land. Jeg undret meg over at land som bruker hundrevis av millioner, ja milliarder av kroner på eksportsubsidier for å dumpe landbruksvarer på verdensmarkedet, inkludert i u-land, ifølge CGD har en bedre handelspolitikk enn Norge. Norge som ikke har aggressiv eksportdumping på u-landsmarkeder, som har nulltoll på landbruksvarer utenom den halvparten av ernæringsstoffer som produseres her i landet, og har innført null toll for alle varer fra verdens minst utviklede land (MUL). Og ikke minst: For lengst har utviklet kvotebegrensninger på import av tekstiler.

Så fikk jeg opplyst at CGD praktisk talt ikke har regnet med eksportsubsidier i sin vurdering av handelspolitikken. De hevder selv at de gjør det, men at eksportsubsidier ikke påvirker bildet særlig. CGD hevder at eksportsubsidier utgjør et lite beløp i forhold til de totale produksjonssubsidiene. Det USA-forskerne ikke sier, er at volumene som handles på verdensmarkedet er svært små i forhold til totalproduksjonen. Når det gjelder deres kjære hjemland, kan CGD også dekke seg bak at USA bruker former for eksportsubsidier som de formelt bestrider er eksportsubsidier.

Når det dansk-svenske meieriselskapet Arla får 160 millioner kroner året i eksportsubsidier fra EU-kassa for å eksportere 15.000 tonn melkepulver til Den dominikanske republikk (1), er det ikke bare knekkende likegyldig for CGD. Nei, ifølge CGD er dette en *bedre* handelspolitikk overfor u-land enn hva Norge bedriver. Og Fafo-forsker Bjørne Grimsrud framhever i forrige Bistandsaktuelt Danmark som et land å lære av for Norge.

Storekspporterende land som Danmark og Frankrike er rangert foran Norge på handelspoli-

bistandsaktuelt
Lagt ut av utviklingsarbeid, nr. 4/2003

10. snillest blant verdens rikinger
Forskere resfer Norges handelspolitikk overfor fattige land

Minne dreper Iraks barn Side 7
Myten om skolelystet Mozambik Side 10-11
Eksperiskopsis til matpakkebistand Side 18-19
UD vil ha flere norske i FN Side 16
Lesernes dom over fagbladet Side 24

Ja og nei til innlemmelse av NORAD i UD
Debatten om modernisering av bistandsforvaltningen fortsetter. Side 6

RØDE KORS-SJEFEN: - Jeg ropte for lite «Ulv»!
Side 3

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT, NR. 4/2003.

debatt

tikk. Så får det heller være, at 2000 lutfattige dominikanske melkebønder ifølge solidaritetsorganisasjonen Oxfam (2) har mistet levebrødet sitt på grunn av billigimport av Arlas subsidierte melkepulver.

Ifølge Oxfam får EUs landbruksprodukter 4 milliarder euro, over 30 milliarder kroner, i året i eksportstøtte. Noen av varene, som melkepulver, havner på u-landenes egne hjemmemarkeder og utkonkurrerer lokale bønder. Andre eksempler er eksport av sukker og kjøtt til Sør-Afrika. Andre deler av varene havner på verdensmarkedet der u-land konkurrerer uten å ha råd til å subsidiere sin eksport.

EU er ikke alene. USA bedriver, stikk i strid med inntrykket man får, innenlands støtte og importvern til utvalgte landbruksprodukter. Og ikke minst ulike former for eksportsubsidiering, hvorav gunstige kreditter er én form.

26. mai skrev avisa The Jakarta Post at Indonesias landbruksmyndigheter planlegger å øke produksjonen av den nest viktigste matplanten der, soya. Men utstrakt kreditt fra USAs myndigheter til importørene, bidrar til å oversvømme landet med importsoya fra USA til priser under produksjonskostnadene i Indonesia. Statlige eksportkreditter fra USA til indonesiske importører har på få år økt fra 12 millioner til 750 millioner dollar.

Ifølge en rapport fra Institute for Agriculture and Trade Policy (3) dumper USA enorme mengder subsidierte landbruksvarer på verdens-

Industri-landene vil dominere importen til Norge enda mer dersom import skal erstatte dagens norske matproduksjon i landbruket.

markedet til priser langt under produksjonskostnadene. USAs hvete går til priser 40 prosent under selvkost, mais mellom 25-30 prosent og soya nesten 30 prosent under.

For bomull var dumpingnivået på bemerkelsesverdige 57 prosent i 2001. Tenk hva det gjør for u-landenes fortjenestemuligheter hjemme og ute. I mars reiste Brasil en tvistesak i Verdens handelsorganisasjon (WTO) mot USAs subsidiering av bomullen sin. Brasil hevder i saka, som går for et såkalt WTO-panel nå, at USAs subsidier har presset verdensmarkedsprisene ned, så Brasils bomullseksport taper inntekter. Afrikanske land har sluttet seg til Brasil.

Men ifølge CGD-rankingen er det USA som har verdens beste handelspolitikk overfor u-landene.

USA kvitter seg også med overskudd på sine landbruksmarkeder i form av såkalt nødhjelp. En statistikk EU-kommisjonen har utarbeidet, viser at verdens nødhjelpsbehov ifølge Washington ser ut til å være mest prekært i år med markedsoverskudd og dårlige priser for USAs landbruksvarer (3).

I CGDs beregninger har Norge ikke fått godskrevet fullt tollfritak for kjøtt og andre landbruksvarer (utenom korn) som MUL har hatt i flere år. Fra i fjor ble også korn fjernet fra unntakslista. CGD ble på forhånd gjort oppmerksom på at Norge forlengst har utviklet kvotebegrensningene på et annet viktig u-landsprodukt: Tekstiler. Men her la de inn i beregningene at også Norge følger EUs og USAs tekstilkvotestystem.

Ved hjelp av noen mekaniske datamodeller og utelatelse av viktige premisser har CGD altså kommet fram til at Norge er verst av de 21 rike land som er undersøkt, når det gjelder handelspolitikk overfor u-land. Dette på grunn av høye støttetall per ku og landbruksprodukter for øvrig, det vil si den støtten og grensevernet som trengs for at det skal produseres mat og for her i landet, med vårt generelle kostnadsnivå og antall soltimer som ikke kan konkurrere med store deler av verden for øvrig.

Tenketanken CGD kan ikke tenke seg at importvernet inn til USA kan være like effektivt med la oss si 25 prosent toll, som det er med for eksempel 300 prosent toll til Norge. Hvilken tollsats som trengs for å gi absolutt importstopp, er avhengig av landbrukets konkurransevne. I CGD har man bare tenkt «jo flere prosenter, jo verre». Tenketanken tenker heller ikke på at de over 50 prosent av norsk ernæring som ikke produseres av norsk landbruk, importeres tollfritt.

Disse systematiske svakhetene forhindrer ikke tunge premisslevedøorer som Verdensbanken fra å bruke rapporten til å fremme sin li-

beralistiske dagsorden.

Hva ville så virkningen bli for u-land hvis Norge liberaliserte matimporten fullt ut på alle varer? Vi ser hva som skjer med importen av vareslagene vi ikke produserer her til lands, men må importere. Dette fullstendig tollfrie norske markedet er stort sett til glede for andre rike land, trass i at mange av varene vi ikke dyrker her til lands, har naturlig gode vekstvilkår i u-land. Ifølge Norsk Landbruks-samvirke kommer bare 0,5 prosent av en total matvareimport på 18 milliarder kroner fra de aller fattigste landene. Hele 66 prosent kommer fra EU. Det verste eksemplet er de 170.000 tonn sukker som Norge importerer tollfritt. Sukkeret kommer ikke fra u-land. 99 prosent av det kommer fra EU, i første rekke fra Danmark.

Vi ser altså at tollfrihet på det varesegmentet u-land er best på, ikke får den norske handelsstanden til å importere fra u-land. Dette er et forhold utviklingsministeren til nå har kommet opp med fint lite tiltak mot.

Nå reises det nærmest som et moralsk imperativ at Norge må nedlegge sin landbruksproduksjon helt eller delvis for å øke u-landenes eksport. Denne gangen dreier det seg altså om typisk tempererte produkter, som u-land i liten grad har konkurransefordeler på. Storfekjøtt fra Sør-Amerika er ett av få eksempler på mulig u-landsgevinst ved å slakte Dagros og la norske kornakre gro igjen.

Bortsett fra det har Landbruksdepartementet ved hjelp av tall fra FAO (FNs matvare- og landbruksorganisasjon) funnet ut at i-land kontrollerer 90 prosent av verdensmarkedet for norsk landbruks 15 viktigste produkter. De få u-landene i den såkalte Cairnsgruppen som har høy konkurransevne på eksport, står for 9,41 prosent. Andre u-land står for 0,49 prosent og de minst utviklede land for 0,03 prosent av verdens nettoeksport av den type varer norske bønder kan levere.

Mye tyder dermed på at i-landene vil dominere importen til Norge enda mer dersom import skal erstatte dagens norske matproduksjon i landbruket.

Thomas Vermes er journalist i Nationen og skriver om temaer knyttet til internasjonal utviklingsøkonomi og handelspolitikk.

Kilder:

- 1) Nationen 19. februar 2003.
- 2) *Rigged rules and double standards*, Oxfam 2002.
- 3) Nationen 4. mars 2003.

Svar til Vermes

AV DAVID ROODMAN, FORSKER

DEBATT

Eksportsubsidier er også regnet med i handelskomponenten av indeksen, men det er kanskje ikke gjort på en ideell måte siden de er behandlet på samme måte som produksjonssubsidier. Det kan være at en dollar i eksportsubsidier gjør

mer skade for utviklingslandene enn en dollar i produksjonssubsidier.

Men omfanget av førstnevnte er tross alt lite. Ifølge vår forsker William Cline var de totale eksportsubsi-

replikk

diene fra verdens rike land på 8 milliarder dollar i 1998, og man antok at de ville bli redusert med 36 prosent innen 2000. Til sammenligning var produksjonssubsidiene på om lag 300 milliarder dollar. Så selv om en korrekt behandling av temaet eksportsubsidier er ønskelig, vil det ikke påvirke resultatene i særlig

grad. Når det gjelder Norges fjerning av kvoter på u-landsimport i 2002 kan dette bidra til å bedre Norges plassering på rankingen, men ikke i år, siden de data som er brukt i indeksen er fra før 2002.

David Roodman, er forsker ved Centre for Global Development, Washington, DC.

Zambia satsar på hiv-medisinar

AV BENEDICT TEMBO, ZAMBIA

ZAMBIA

Kampen mot den frykta aidsepidemien er langt frå vunne i Zambia. I fjor rekna ein med at 100 000 menneske, eller 10 prosent av innbyggjarane i landet levde med viruset, og at omtrent 30-40 prosent av spedbarna født av hiv-positive mødrer, også var hiv-positive. Det er på grunn av desse alarmende tala at styresmaktene no satsar på eit helseprogram som skal gi innbyggjarane betre tilgang til hiv-medisinar. Zambia har byrja importere anti-retroviral hiv-medisin, målet er å få epidemien under kontroll og senke dødstala. Ei slik utvikling vil også vere sunn for den allereie sårbare økonomien i landet.

I desse dagar blir anti-retroviral hiv-medisinar distribuert over heile landet, samstundes som ein held fram med haldningsskapande folkeopplysing. Helseminister Brian Chituwo stadfestar at Zambia har fått den første sendinga med hiv-medisinar til ein verdi av 2,5 millionar amerikanske dollar. – Sendinga inneheld 10 000 dosar med medisinar som er nok til 10 000 motakarar rundt om i landet. I første omgang er ikkje dette nok til å hjelpe alle, men det vil likevel forlenge nokon liv. Ni team har fått opplæring i å distribuere medisinar rundt om i alle provinsane i landet. Teama har blant anna ein doktor, sosalarbeidarar og laboratorieteknikarar som medlem, seier helseministeren.

Chituwo understreker også at medisinar ikkje er tilgjengelege berre for dei som har råd til å betale for dei. Staten betaler noko av det medisinarne kostar for pasientane, slik at det blir ein kostnadsdeling mellom styresmaktene og innbyggjarane. – Dette er eit krafttak mot aids,

30-40 prosent av spedbarna med hiv-positive mødrer blir født hiv-positive i Zambia. Får gravide og ammande kvinner hiv-medisin, minskar risikoen for smitte frå mor til barn.

FOTO: SØRVIS

det kostar landet dyrt å skaffe desse medisinarne, legg Brian Chituwo til.

Hiv-medisinar har så langt blitt akseptert som eit eigna middel, sjølv om medisinarne ikkje kurerer aids, men forlenger livet til pasienten gjennom å styrke immunforsvaret. Medisinske ekspertar seier at ein person som er diagnosert med hiv/aids kan leve eit godt liv med medisinar. Medisinarne hindrar viruset i å yngle i kroppen, men dersom behandlinga blir avbrote aukar viruset raskare enn det gjorde før ein starta med medisinarne og pasienten vil raskt bli dårlegare. Frå eit klinisk synspunkt er denne behandlinga ei behandling for liv, men det er ikkje alle hiv/aids-pasientar som er kvalifiserte til å få

”

Dette er eit krafttak mot aids, det kostar landet dyrt å skaffe desse medisinarne.

Brian Chituwo, helseminister i Zambia.

denne behandlinga. Om ein klarer å forlenge livet avhenger av kor mykje virus ein har i kroppen og motstandsmønsteret på viruset.

Ifølle forskning frå organisasjonen PANOS Institute of Southern Africa, var førekomsten av hiv høgre i dei militære styrkane enn blant sivile i dei fleste afrikanske land. I statsbudsjettet for 2003 blei det difor satt av 15 millionar zambiske kwacha til hiv-medisinar til tilsette i det offentlege. I tillegg får Zambia støtte frå Verdsbanken og Global Fund til å kjøpe hiv-medisinar.

Forsvarsminister Michael Mabenga er ein av dei som har tatt til orde for å bruke medisinar i kampen mot hiv/aids. Han meiner at alle zambiarar har rett til ein be-

sett frå sør

I spalta **Sett frå Sør** vil du møte korrespondantar frå afrikanske land.

Benedict Tembo er journalist i Zambia Daily Mail. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

tre helse, og særleg viktig er det for dei som er i forsvaret. – Styresmaktene er bekymra for det militære personellet, sidan dei spelar ei viktig rolle for å oppretthalde freden og forsvare landet i krigstider. Informasjonskampanjar om hiv/aids har leda til gode resultat ettersom talet på personell med viruset er gått ned, seier Mabenga. Dei tre militære greinene som har tilgang på hiv-medisinar er Zambia Army, Zambia National Service og Zambia Air Force.

Talsmann ved Central Board of Health, Victor Mukonka, seier at dei første resultatane frå det nye helseprogrammet er gode.

– Dei som har fått medisinar frå den første sendinga, har vist ei lovande utvikling. Men det er viktig å hugse på at hiv-medisinen ikkje er noka løysing på hiv/aids-problemet. Sjølv om medisinar er blitt meir tilgjengelege, må ikkje zambiarane ta sjansar. Dei bør halde fram med å praktisere sikker sex ved å bruke kondom eller å halde seg til ein partner, seier Mukonka.

Gados verden

Tanzanierenen Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Banebrytende utviklingsøkonom

AV JARLE SIMENSEN

LITTERATUR

Den biografien som nå er kommet om Hans Singer (f. 1910) – kanskje den mest kjente av sin generasjons utviklingsøkonomer – er uvanlig perspektivgivende for enhver som arbeider med bistand.

I mer enn tjue år (1947-1969) arbeidet Singer i FN, og hadde en hånd med utformingen av en rekke av FNs programmer i forhold til utviklingsland. Fra 1969 til 2001 var han ansatt ved Institute of Development Studies i Sussex i England, et ledende sentrum i utviklingsforskningen.

Slik avspeiler biografien hovedfaser i internasjonal utviklingsøkonomi og utviklingshjelp gjennom hele etterkrigstiden. Interessant er det å se hvordan hans tenkning bygde direkte på to økonomiske klassikere, Keynes og Schumpeter, som begge hadde vært hans lærere. Fra Keynes har han med seg oppfatningen om at staten må spille en aktiv rolle for å utjevne ubalanser i økonomien, både nasjonalt og internasjonalt.

Keynes hadde en fullt utarbeidet plan for dette på Bretton Woods-konferansen i 1944 om nyordningen

bokanmeldelse

John Shaw:

«Sir Hans Singer. The Life and Work of a Development Economist.»

Palgrave Macmillan, 2002.

av den internasjonale økonomien etter krigen. Planen ble sterkt barbert av amerikanerne, og resultatet ble IMF, Verdensbanken og GATT, videreført i WTO.

Singer spør om kanskje pendelen nå, etter en nyliberalistisk periode, er i ferd med å svinge tilbake i retning av Keynes' opprinnelige ideer. Singer er overbevist om at de minst utviklede land, i hovedsak de afrikanske, må ha særordninger, inkludert anledning til tollbeskyttelse, for å komme ut av underutviklingen.

Fra Schumpeter har Singer med seg oppfatningen om at teknologien har en dominerende betydning i utviklingsprosessen. I følge Singer er det den ekstreme ubalansen i fordelingen av teknologi og teknologisk kompetanse som er hovedårsaken

til ulikhetene i verdensøkonomien og til at bytteforholdene for u-land forverres. På sikt er det bare gjennom industrialisering at tilbakevendende u-land kan bryte ut av sitt stengsel. Naturvitenskap og teknologi, forskning og utvikling (R&D) spiller en nøkkelrolle, og det må være et mål for den internasjonale utviklingshjelpen å bygge opp slik lokal kompetanse. Dette er nødvendig både for å skape «vekst innenfra» og for å kunne manøvrere i den stadig mer kompliserte verdensøkonomien, bl.a. i WTO-forhandlingene.

Et hovedsikte med utviklingshjelpen var fra starten å bidra til å bygge opp slik lokal vekstkraft. Men som Singer sier: Det er lettere å overføre frukten av økonomiske utvikling (reduisert dødsrate, avansert sosiallovgivning, et komplisert statsmaskineri) enn frøet. I verste fall kan frøet kveles av bistanden.

Singer har arbeidet mye med forholdet mellom vekst og fordeling, «fordeling fra vekst», «fordeling med vekst». Han er opptatt av at nødhjelp må inngå i en samlet utviklingspolitikk, og gis på en slik måte at den er mest mulig utviklingskapende. Han er bekymret for at den opp-

rinnelige utviklingshjelpen nå skvises, i en situasjon med økende behov for nødhjelp og minkende bistandsbevilgninger. Singer vil ta Marshallhjelpen til modell så langt det er realistisk. Amerikanerne stimulerte til regional samordning på mottakersiden: Europeerne måtte bli enige om fordelingen av hjelpen og retningslinjene for den økonomiske politikken (OEEC/OECD). Slik startet den europeiske integrasjonen.

Singer nevner spesielt afrikanske land som alene er for små til å være bærekraftige, bl.a. når det gjelder å utdanne og anvende teknologisk kompetanse. Her burde regional samordning være et krav. De nasjonale begrensningen må overvinnes, både på giver- og mottakersiden.

Men arven fra Keynes og Schumpeter forteller ikke alt om Singer. Han var også i forkant da begrepet om «menneskelig utvikling» ble utformet, og har hele veien vært opptatt av de moralske motivene for utviklingshjelpen. Vekst er et middel, ikke et mål, og formen for vekst er like viktig som vekstraten.

Jarle Simensen er professor i historie.

UTVIKLINGSFONDET er en frittstående bistandsorganisasjon sprunget ut fra Framtiden i våre hender. Organisasjonen samarbeider med lokale organisasjoner i land i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Prosjektene tar utgangspunkt i lokalbefolkningens behov, er basert på hjelp til selvhjelp og har et langsiktig perspektiv. Bekjempelse av fattigdom, bedret miljø og folkelig deltakelse er sentrale målsetninger for arbeidet. Organisasjonen har 18 ansatte i trivelige lokaler på Grünerløkka i Oslo.

PROSJEKTKOORDINATOR ETIOPIA – 100% ENGASJEMENT 1 ÅR

Utviklingsfondet har i ny strategisk plan identifisert tørrland, biologisk mangfold, matsikkerhet og sivilisert samfunn som sentrale arbeidsprogram. Prosjektkoordinatoren vil inngå som en del av tørrlandsteamet, med hovedansvar for prosjektene i Etiopia. Arbeidet består hovedsakelig i prosjektoppfølgning, bl.a. kontakt med samarbeidspartnere, rapportering og budsjettstyring i henhold til årlig forvaltningsssyklus. Prosjektkoordinatoren vil også arbeide med bistandsfaglige temaer innen de øvrige arbeidsprogrammene.

Relevant kompetanse og erfaring for stillingen er:

- Erfaring fra Afrika, helst Afrikas Horn og tørrlandsområder
- Erfaring med prosjektstyring og oppfølging
- Høyere utdanning
- Organisasjonserfaring og kjennskap til deltakende metoder
- Kunnskap om styrking av det sivile samfunn
- Gode engelskkunnskaper

Vi legger stor vekt på teamarbeid og søker en kollega med gode kommunikasjonsevner, som er fleksibel og har sans for humor.

Noe reisevirksomhet må påregnes.

Stillingen er et engasjement for 12 mnd. Lønn i henhold til intern lønnsstige. Prosjektkoordinatoren vil inngå i Utviklingsfondets programavdeling og rapporterer til leder for programavdelingen.

Søknad med CV sendes innen 20. juni til Utviklingsfondet, Nedregt. 8, 0551 Oslo, eller elektronisk til u-fondet@u-fondet.no. Spørsmål om stillingen kan rettes til Utviklingsfondet, tlf 22 35 10 10, v/ Arvid Solheim eller Svend T. Skjønsberg. For generell informasjon se www.utviklingsfondet.no

Norsk Senter for Menneskerettigheter
Norwegian Centre for Human Rights

Internasjonale oppdrag for demokrati og menneskerettigheter

NORDEM, Norsk Ressursbank for Demokrati og Menneskerettigheter, er opprettet for å imøtekomme internasjonale organisasjoners behov for kvalifisert personell tilknyttet arbeid med utvikling av demokrati og respekt for menneskerettigheter. NORDEM rekrutterer sivilt personell som på kort varsel kan delta i internasjonale operasjoner i regi av blant annet OSSE og FN.

NORDEM har behov for å supplere beredskapsstyrken med personer med erfaring fra blant annet følgende arbeidsfelt:

- Politisk analyse
- Lokaladministrasjon og desentralisering
- Valgadministrasjon eller –observasjon
- Menneskerettighetsobservasjon eller etterforskning
- Rettsvesen og påtalemyndigheter
- Utvikling av media
- Økonomi og prosjektstyring

Man må kunne stille på kort varsel for oppdrag i inntil 6 måneder.

For fullstendig utlysningstekst og søknadsprosedyre se: www.humanrights.uio.no/nordem

Søknadsfrist: 16. juni 2003

NORDEM er ledet av Senter for Menneskerettigheter i samarbeid med Flyktingerådet med støtte fra Utenriksdepartementet.

FLYKTINGERÅDET

Jørgen von Ubisch

«Erindringer og Tidsbilder» (Innb. kr. 420,-)

– Unik norsk skogbrukshistorie

– En lærebok for bistandsfolk (Tanzania 1967-1998)

Bestill: vonubisch@hotmail.com / N-2402 Elverum 62 41 08 59

bistandsaktuelt

ønsker sine lesere en riktig god sommer!

Norsk Misjons Bistandsnemnd (BN)

søker ny **generalsekretær** fra 01.01.04.

Søknadsfrist 20. juni.

For fullstendig utlysning, se vår hjemmeside www.bnn.no

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: anne@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 94.

Hanne Sophie Greve har fått prisen «Fangenes testament» for 2003 som deles ut av Aktive Fredsreiser, i samarbeid med Institutt for Fredsforskning (PRIO). Greve fikk prisen for sitt uredde og engasjerte arbeid for menneskerettigheter gjennom de siste 20 årene. Hun har brukt sin faglige tyngde med doktorgrad i jus og sin brede internasjonale erfaring til å kjempe for mennesker som blir undertrykket og forfulgt. I Norge er hun kjent som den første lederen for Verdikommisjonen, en stilling hun valgte å fratre i november 1998 da hun ble utnevnt til dommer ved Den europeiske menneskerettighetsdomstolen.

Anne Martinussen er ansatt som rådgiver innen Program for miljø og utvikling i WWF-Norge. Martinussen er utdannet tropebotaniker og har jobbet som prosjektleder for Danida med utstasjonering i Ouagadougou, Burkina Faso, de siste par årene.

Kristine Eriksen er ansatt hos Utviklingsfondet som Operasjon Dagsverk-koordinator. Eriksen er den yngste i staben og har bodd to år i årets prosjektland Sri Lanka. Hun har fullført videregående opplæring og ex.phil./ex.fac. ved Universitetet i Oslo. Hun har dessuten arbeidet to år i Operasjon Dagsverk, hvorav 10 måneder i ODs Hovedkomite.

Martine Prag Sømme (35) er ansatt hos Utviklingsfondet som administrasjonsmedarbeider. Prag Sømme har mellomfag/ cand. mag. i samfunnsgeografi, retning u-land fra Universitetet i Oslo. Hun har tidligere jobbet i Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) som personal- og administrasjonsleder.

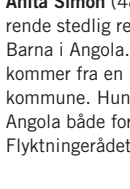
Margarita Focas Licht (38) er ansatt som utdanningsrådgiver ved Redd Barnas stedlige representasjon i Etiopia. Focas Licht har siden 1998 vært ansatt som regional koordinator ved hovedkontoret i Oslo. Hun har mastergrad 'Educational Policy Studies' hvor hovedfokus var utdanningsproblematikk i utviklingsland.

Jon Bakkerud (39) er ansatt som Redd Barnas stedlige representant i Guatemala. Bakkerud er cand.mag. og kommer fra en stilling som informasjonssjef i Sosial- og Helsedirektoratet. Han har tidligere vært informasjonssjef i Norsk Folkehjelp og i Tobakkskaderådet.

Shaun Hext (46) er ansatt som Redd Barnas stedlige representant i Laos. Hext har mastergrad i International Development Studies og kommer fra en stilling som Programme Director for Save the Children UK i Vietnam. Han har også jobbet i Tibet og Nepal.

Anita Simon (48) er ansatt som assisterende stedlig representant for Redd Barna i Angola. Hun er cand.mag. og kommer fra en lederstilling i Stavanger kommune. Hun har tidligere jobbet i Angola både for Redd Barna og for Flyktningerådet.

Bjørn Hagen (57) er ansatt som Redd Barnas stedlige representant i Etiopia. Han har mastergrad i Business Administration fra Henley og har lang bistandserfaring både fra Afrika og Asia. Han er fast ansatt ved hovedkontoret i Oslo og har i perioden 2000-2002 hatt stillingen som Markedssjef i Redd Barna.

Steve Ashby er ansatt som Redd Barnas Programme Director i Albania. Han har en Bachelor med spesialisering i internasjonale utviklingsproblemer. Han har de siste syv årene vært ansatt som Programme Director i Save the Children UK blant annet med stasjonering i Pakistan.

Kirsti Svenning er ansatt som redaktør og daglig leder i Inter Press Service (IPS) sitt nyopprettede kontor i Norge. IPS' målsetning er å bidra til økt bredde i den norske utenriksdekningen. Svenning er cand.mag. med engelsk og russisk språk, samt høgskolekandidat i informasjon/mediefag. Hun har tidligere vært informasjonsansvarlig i ForUM for Utvikling og Miljø, programkoordinator for NUPIs FN-program og informasjonsansvarlig ved FN-sambandets hovedkontor.

Harald Henmo er ansatt som journalist i Inter Press Service (IPS) sitt nyopprettede kontor i Norge. Henmo er master i Latin-Amerika kunnskap og cand.mag. med filosofi, sosiologi og litteraturvitenskap. Han har sju års journalistfering fra NTB og har sittet i NTBs strategitvalg.

Gørill Husby er ansatt som journalist i Inter Press Service (IPS) sitt nyopprettede kontor i Norge. Husby er cand.philol. i religionsvitenskap med fordypning innen islam og politikk. Hun har vært stipendiat ved PRIO og har arbeidet som korrespondent i Afrika.

Guri Wiggen er ansatt som journalist i Inter Press Service (IPS) sitt nyopprettede kontor i Norge. Wiggen har en postgrad i genderanalyse, master i utviklingsteori samt internasjonalt diplom i journalistikk. Hun har 14 års erfaring fra Latin-Amerika innen journalistikk og dokumentarfilm.

Liv Elden er ansatt som programkoordinator/nestleder ved UNICEFs landkontor i Ghana fra 1. juni 2003. Elden har tidligere arbeidet ved FN-seksjonen i Multilateral avdeling i Utenriksdepartementet. Hun har også jobbet i NORAD, samt tre år som juniorekspert i UNICEF. Liv Elden er utdannet sosialantropolog med feltarbeid fra Ghana.

Jørgen Willy Bronebakk, ekspedisjonssjef, er utnevnt til assisterende utenriksråd for utenrikspolitiske saker i Utenriksdepartementet.

Oda Helen Sletnes, avdelingsdirektør, er utnevnt til ekspedisjonssjef for Europaavdelingen i Utenriksdepartementet.

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Madagaskars president Marc Ravalomanana.
2. Asmara.
3. Rial.
4. I 1953.
5. Turisme.
6. Lokalprodusert bil.
7. Rwanda.
8. Sjeikdomme.
9. Et tempel.
10. Air Botswana.
11. Leder for FNs utviklingsprogram (UNDP).
12. Sudan og Egypt.
13. Karen Blixen.
14. Åndetro.
15. I 1947.
16. Mount Kamerun (4096 moh).
17. Palestinere.
18. Theravada og Mahayana.
19. Myntenheten.
20. Babylon.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

UTVIKLINGSFONDET er 25 år
og inviterer til dagsseminar og festmiddag
tirsdag 17. juni på Henie Onstad kunstsenter

Interessante seminarer: om sult, en ny internasjonal landbruks- og handelspolitikk, situasjonen på Sri Lanka, kampen for miljøet, Verdens handelsorganisasjon (WTO)

Gode innledere: fra Etiopia, Eritrea, Sri Lanka, Costa Rica, Filippinene, USA og Norge (bl.a. Lars Sponheim, Tove Strand og Erik Solheim)

Hyggelig: Du vil treffe mange hyggelige og interessante mennesker, kunne spise god mat i flotte omgivelser.

Mer informasjon på www.utviklingsfondet.no og tlf 22351010

Neste
bistandsaktuelt
utkommer ca. 22. august

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensproblemer? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse: .....

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Årets kvinne i Kenya

Ærespris til uredd norsk-kenyansk menneskerettighetsforkjemper

NAIROBI (b-a): Den norske legen Ling Merete Kituyi ble tidligere i år kåret til årets kvinne i Kenya på området menneskerettigheter.

• I KENYA:

HALLE JØRN HANSSEN.

KENYA Æresprisen var en av 10 ærespriser til kvinner innenfor områder som kunst, kultur, miljø, idrett og menneskerettigheter. Bak prisene, som ble utdelt av Kenyas likestillingsminister Najib Balala, står en rekke kenyanske institusjoner, organisasjoner og bedrifter.

Det er kampen for mishandlede, torturerte og myrdede fanger og deres familier i Kenya som er den 42-årige legen Ling Kituyis varemerke. Historien som følger er illustrerende:

Politiet gikk amok. Politiet i byen Nyeri gikk en dag i 1995 helt amok i sin kamp mot småkriminelle fattigfolk og arresterte flere. I fengselet gikk betjentene løs på fangene med stokker, og de ga seg ikke før 6 fanger var døde. De drepte ble lagt i en massegrav. Den offisielle begrunnelsen som kom i en kort pressemelding, var at de hadde slått seg i hjel under et fluktforsøk. Det samme ble meddelt til familiene.

Nyheten om mishandlingen og drapene nådde raskt Ling Kituyi i Nairobi. Hun hadde nettopp fått lisens til å åpne legepraksis samtidig som hun hadde begynt sitt engasjement for menneskerettigheter og innsatte. Hun ville ta opp saken, men visste at det var farlig å utfordre regimet. Den norsk-kenyanske legen allierte seg derfor med Amnesty International og ba om faglig bistand.

AI fikk tak i en norsk patolog som kom til Kenya. Så var det å prøve å skaffe tillatelse til å åpne graven og obdusere likene.

Rasende politifolk. – Vi gikk til retten, men dommeren sa: «Nei, det er en sak for helseministeren.» Vi gikk til helseministeren som også sa nei. Vi svarte da at vi ikke ville gå før tillatelse var gitt, og etter noen timer ga han seg, forteller Kituyi.

Så begynte gravingen. Rundt graven sto en ring med 50 rasende politifolk og fangevoktere. Midt mellom dem var en stor gruppe mediafolk. Alt av kenyanske media var der, samt reportere fra CNN, Reuters og AP. Utenfor sto flere tusen tilskuere for å oppleve noe de trodde ikke var mulig i Kenya.

– Vi fant 6 lik i sekker. Vi ville ha dem inn på likhuset i Nyeri, men politiet sa nei. Så vi måtte ta likene til Nairobi. Første natta gikk noen – på oppdrag fra myndighetene – inn i likhuset og hogg av hoder og armer og byttet dem i likposene for å vanskeliggjøre vårt obduksjonsarbeid.

Den norske legen **Ling Merete Kituyi** står sentralt i arbeidet for mer menneskelige forhold i Kenyas fengsler.

FOTO: ANNE HAFSTAD

Men vi klarte oppgaven, forteller hun. Konklusjonen var klar: Fangene var mishandlet og torturert til døde.

Deretter måtte de gå i gang med å finne familiene.

– Politiet hadde ingen navn og lister, så vi måtte bokstavelig talt spørre oss fram i landsbyene, men vi klarte det. Vi fant alle, forteller Ling Kituyi.

Tiltalt for mord. – *Hvordan reagerte familiene på nyheten om hva som hadde skjedd?*

– De var fortvilte, ulykkelige og redde. Men de ville anmelde saken sammen med oss. I retten presenterte politiet og fengselsmyndighetene sin versjon, og vi presenterte vår. Vi ble trodd og dommeren fastslo at 16 fengselsbetjenter skulle tiltales for mord. Da beslutningen ble kjent, ble politisjefen i området så rasende at han ropte etter meg: «Helvetes kjerring!»

Organisasjonen Legal and Medical Unit som den norsk-kenyanske kvinnen etablerte i 1995, får årlig om lag 200 saker til behandling som gjelder mishandling og tortur i kenyanske fengsler.

Straks etter etableringen i 1995 søkte styret om godkjenning, men fikk papirene i retur. Virksomheten var derfor ulovlig helt fram til 2002 da man fikk godkjenning.

Overvåket av Moi. – Vi var overvåket

til alle døgnets tider, forteller Ling Kituyi om hvordan det var å jobbe med menneskerettigheter under president Daniel arap Moï regime.

Hun forteller at organisasjonens telefoner ble avlyttet, og på reiser rundt om i landet ble de skygget av regimets agenter.

– Styremedlemmer og støttespillere ble truet og herjet med av myndighetene. En statsråd anklaget meg på tv for å undergrave staten og truet med utvisning, sier hun.

Mange kenyanere har tatt mange og store sjanser i dette arbeidet. I dag er det 150 leger, flere titalls psykologer, andre helsearbeidere og jurister som er med i organisasjonen. Men nå er anerkjennelsen endelig kommet. Det holdes kurs i menneskerettigheter og fangebehandling for politifolk og fengselsarbeidere. Organisasjonen har en meget aktiv støtte fra Kenyas legeforening, og nylig ble menneskerettighetsorganisasjonen også invitert til å holde foredrag i den meget ærverdige advokatforeningen i Kenya.

Fra misjonærstilling. Ling Merete Kituyis bakgrunn er mangfoldig og fargerik. Hennes foreldre – med røtter i Kristiansand – var misjonærer i Kina, og Ling Merete er født i 1961 i Hong Kong. Der hadde hun sin barndom fram til 1974 da det bar hjem til Norge. Men fire år seinere hadde foreldrene fått nye oppgaver i Sør-Afrika, og det ble ungdomstid og artium

i apartheidstaten og deretter et kort opphold som medisinerstudent på universitetet i Cape Town.

En vårdag i 1980 ble Ling Merete tatt opp som student i medisin ved universitetet i Bergen. Et par år seinere møtte hun statsvitenskapstudenten Mukhisa Kituyi fra Kenya. Det ble kjærlighet, ekteskap og to barn i løpet av studietiden.

Kituyi er i dag sjeflege for FN-organisasjonene i Øst-Afrika. Men hun er fortsatt aktivt med i styret for Legal and Medical Unit. Hennes mann Mukhisa Kituyi kjempet i 10 år som opposisjonspolitiker i Kenya. Like før jul kunne han feire valgseieren, og ble senere utnevnt til handels- og industriminister i president Kibakis nye regjering. Sammen har de fire barn.

Usedvanlig modig. John Gachie, styreleder i den kenyanske menneskerettighetsorganisasjonen The Legal Resource Foundation, sier dette om årets prisvinner.

«Ling Kituyi har kjempet mot systemet der det var mest brutalt. Hun er en usedvanlig modig person og helt annerledes enn mange andre hvite i Kenya. Når vi kenyanere snakker om henne, så er det ikke kona til handels- og industriministeren vi snakker om, men den uredde menneskerettighetsforkjemperen og det varmhjertede mennesket Ling Merete Kituyi.»